

БРАНИЧ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНЕ И ДРЖАВНЕ НАУКЕ

ОРГАН УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА У СРБИЈИ

ИЗЛАЗИ :	ОДГОВОРНИ УРЕДНИК :	УРЕДНИШТВО :
1. и 16. сваког месеца.	Милан Ст. Марковић ПРАВОЗАСТУПНИК	Дубровачка улица број 18.

ПРВИ МЕЂУНАРОДНИ АДВОКАТСКИ КОНГРЕС

Држан у Брислу 1--5. Августа (по рим.) 1897.

(НАСТАВАК)

III. Настава професионална или стаж

О томе постоје ови системи:

Инглески. О трајању стажа решавају Inns of Court.

Белгијски, француски и руски. Упис у списак адвоката одобрава и о њему одлучује Дисциплински Савет. За Белгију и Француску стаж је три, а за Русију пет година.

Немачки, аустријски, угарски, италијански и у извесним кантонима Швајцарске, а у неколико и у Данској (професионални испит).

Грчки и српски. Ту се тражи професионалан испит, а после следује наименовање краљевским указом, односно министарским претписом. Овај систем није добар, јер од адвоката чини чиновника.

Системи немачки, аустријски, угарски, италијански и швајцарски, који изгледају да су понајбољи, чини нам се да имају у виду само професионална знања. Белгијски и руски систем циљају на стварност професионалног знања, што кандидат може постићи једино присуством при давању бесплатних савета, присуством конференци-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNIBG.BG

јама или професионалним предавањима, или вршењем других дужности, које му налажу правила основне уредбе.

Стаж треба да има за циљ:

1. Да младим свршеним правницима да практична знања која су нужна за адвокатску професију.
2. Да им да начина и могућности да усаврше своје способности, како би се после одликовали у бароу.
3. Да им улије професионални морал.

Све се то може постићи: радом код кога старијег адвоката, похођењем суђења, одбраном сиротиње на суду, похођењем предавања о професионалним дужностима, похођењем конференција на којима се приправници вежбају у вештини говора и заступања. Неки су мишљења да би приправник требао да се вежба у раду и поред државног тужиоца, авуеа, бележника и у судском секретаријату.

Стаж треба да траје најмање три године.

Нека законодавства траже полагање испита после издржаног стажа, као: немачко, аустријско, угарско, грчко и српско. Друга то не траже, као: инглеско, белгијско и француско. Прва захтевају професионална знања; друга претпостављају код приправника способност и жељу за учењем, чега у осталом може и не бити. Она се задовољавају само тим што су кандидату створила могућност да се обучи практично.

Професионални морал није нигде гарантован у довољној мери, осим може бити у Инглеској.

За практичну спремину потребно је завести:

1. Професионалан испит који ће се полагати пред комисијом састављеном од адвоката и судија, из практичних знања неопходно нужних за вршење адвокатског позива.

2. Строг надзор над професионалном моралношћу приправника, који ће водити Дисциплински Савет или државна власт. Они о томе издају приправнику уверење које је *conditio sine qua non* за пуштање на професионални испит.

3. Забранили приправнику да може вршити адвокатске послове у своје име, осим код судова примирителних и трговачких, и то по споровима од мање вредности или у случајевима одбране сиромаша.

У Белгији се греша о ово правило. Тамо се допушта адвокатском приправнику, да, и ако још није осведочио своје практично знање и моралност, у самој ствари има подједнака права као и адвокати који су уписани у списак адвоката.

4. Право надзорне власти да приправника може искључити привремено или дефинитивно у случају да се огреша у већој мери о професионалну моралност.

5. Надлежна власт треба највише да отвара очи онда кад приправник тражи да буде заведен у списак адвоката. Јер, никако се не сме дозволити да се зове адвокатом онај који још за време припреме није разумео свој позив; који није ни разумео ни вршио оне моралне дужности које тај позив налаже; који се показао немаран и безбрижан и који није умео да поштује достојанство адвокатске тоге (хаљине). Томе човеку треба забранити улаз у каријеру, почем је трогодишње његово вежбање доказало, да он не располаже нужним способностима за адвокатски позив, нити даје за њ' нужне гаранције.

По прочитању овога извештаја отпочета је дебата прво о *трекел* питању. У тој дебати учествовали су изасланици: енглески (Crackanthorpe, Griffith, Barclay), француски (Guillocard, Allain), белгијски (Dejongh, Humans, E. Picard) и шпански (Colmenares). Нарочиту пажњу привукао је говор енглеског изасланика, који је први узео реч и изнео ове мисли, које ми доносимо у кратком изводу:

Право се може студирати двојако: као наука и као вештина. Ово последње је најчешћи случај, и студира се у циљу да се може заслужити хлеб, било самосталним радом или радом у државној служби. Ако се право учи као наука, онда се оно јавља као философија о добром и рђавом, примењена на људска дела у опште; јер њени су принципи општи свима образованим народима. Ако се учи као вештина, оно се јавља као творевина извесног народа, т.ј. оно има карактер стриктно националан; јер је онда производ законодавства и судских одлука једне земље. Познавање права у оном првом смислу потребно је сваком образованом човеку, а у овом другом смислу само онима који се одају правној пракси. Према томе захтеву за адвокате треба и организовати

потребну правну наставу. При томе је од нарочитог значаја питање о методу. Осим тога предавања треба увек да су усмена, да се држе полако, како би слушалац имао времена мислити. У практичним предавањима, ради вежбања, увек је корисније узимати за примере истините случајеве, а не замишљене. Испити треба да буду усмени и писмени, ит.д. ит.д.

И остали су говорници такође говорили о методу и програму предавања и испита, са очевидном једногласношћу у томе: да се питање о методу у настави не може решити подједнако за све земље; да је за адвокатски позив нужна на првоме месту теоријска спрема, коју треба организовати тако да се у кандидату развије моћ схватања и разумевања, и да се учврсти онај карактер без кога се адвокатски позив не може вршити.

И извештај о четвртом питању — стажу — био је предмет нарочите дебате. У тој дебати учествовали су изасланици: руски (Winavert, Pergamainte, и Spasowicz), белгијски (Franck, Landrien, Humans, De Ro, Le Jeune), немачки (Lesse), француски (Clunet, Guillouard) и шпански (Colmenares). Сваки је говорник полазио са гледишта: да универзитетска настава, и ако је неопходно нужна, није и довољна да спреми адвоката за вршење тешкога му позива. За то је нужно поред теоријске спреме, коју она даје, дати адвокатском кандидату и спрему практичну, професионалну. Та се спрема добива практичним радом било код адвоката у суду, било у нарочитим конференцијама, које организује и над којима води надзор сам адвокатски ред. Већина говорника одавала признање организацији стажа у Белгији, који је у толикој мери допринео одличној спреми белгијских адвоката, да се може препоручити као модел.

С овим је завршен дневни ред трећег дана.

* * *

Четвртог дана претресана су остала четири питања општега дневног реда. Та питања гласе:

ПЕТО ПИТАЊЕ

Остварење једне сталне, међународне, адвокатске организације.

ШЕСТО ПИТАЊЕ

Задатак те установе.

СЕДМО ПИТАЊЕ

Завођење међународне адвокатске помоћи за сиромаше који би имали спорове на страни.

ОСМО ПИТАЊЕ

Допуштење страним адвокатима да могу заступати пред домаћим судовима.

За ова четири питања били су известиоци бриселски адвокати Л. Хенбик (L. Hennbicq) и П. Емил Жансон (Paul-Emil Janson).

Њихов нацрт извештаја гласи:

„Целина идеја исказаних у овим питањима образује природан завршетак и крунисање рада овога конгреса.

Остављајући на страну разлике у детаљима, које се могу објаснити историјом, упоређење разних европских бароа ставља нас у могућност да учимо међу њима неко јединство, које се огледа у идентичности циља њиховога рада: у одбрани права. Јединство у међународним односима, које видимо у свима правним областима, намеће се у будуће и у погледу адвокатске професије, и може се рећи, да од данас већ постоји један европски баро. То се види јасно из нашега рада. Тиме се даје правдати и оснивање једног сталног међународног адвокатског организма.

Остаје нам сада само да одредимо како ће се то остварити у пракци и шта ће бити предмет његова рада?

Ми немамо овде намеру да стварамо какву међународну организацију, већ да доведемо у везу и однос оне организације које сада постоје, њиховим приближењем једној приватној и централној установи, која треба да не буде ништа више до проста канцеларија за обавештења. Из претходних наших радова излази још и то, да је за успешан резултат потребно апеловати не на наше званичне баро, од којих неким по самом званичном устројству није могуће узимати учешћа у каквој ор-

ганизацији на страни, већ на иницијативу приватних удружења.

Довољно би било завести као средишни организам један сталан биро у којој неутралној земљи. У „неутралној“ кажемо с тога, што све установе међународнога карактера, као творевина новoga права међународне Европе, теже неутралним земљама, које су такође творевина права. Свуда у великим државама наилазите на суров осмејак милитарне бруталности и на силу. Те државе покреће једне према другима жеља за освојењем, а неутралне земље стоје у томе дар-мару од освета и грабљивости као персонификација и ускрснуће старовековних уточишта, заклоњених од потреса силе. Томе бироу могао би се придодати један генералан Савет, који би био састављен од главнијих представника оних адвокатских удружења која би пристала уз тај савез, и који би се имао састајати у важнијим приликама.

Предмет њиховога рада имао би бити:

1. Давање и размена обавештења о страном праву — законодавству и јуриспруденцији.

Развитак међународног права и међународних спорова чини све потребнијим овај саобраћај европских права.

2. Назначавање адвоката који би имали водити извесне спорове. Ну то може и изостати.

3. Уз то питање долази и оно да парничар може повести својег адвоката да га заступа у другој земљи. У случају где се то заступање странцу не дозвољава, прва би дужност средишног бироа била да се споразуме с адвокатским удружењима те земље, те да она настану да се у томе смислу изведе потребна реформа или да се закључе нарочити уговори. Ако му се пак дозвољава, средишни би биро довео у међусобан однос професионалне установе већине држава, којима је задатак бесплатна одбрана сиромашнога света, те да њиховим посредовањем осигура одбрану сиромашних странаца. Отуда би следовала двогуба корист: унификација закона о одбрани и сигурност за свакога сиромаша да ће имати својег браниоца у свакој од оних држава чији би баро приступио овој међународној организацији.

4. Свему томе придружује се још и оснивање *Фонда за узајамну помоћ и пензију*, који већ и постоји у неким

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИВЛИОТЕКА

www.u

земљама, али који би, ако би се проширило по целој Европи, био у стању да учини да уложи појединих чланова буду мањи, а у исти мах да количина пензије буде већа.

5. Најважнији његов задатак био би припремање конгреса за у будуће.

Данашњи је конгрес само увод у рад. Између европских раса солидарност расте све више, и та солидарност налаже им све већу сталност у измени мисли и осећања.

Право је и сувише велика друштвена сила, а да би је тај међународни покрет могао игнорисати и мимоићи.

Данашњем Првом Међународном Конгресу припашће сва част што је допринео стварању једне такве организације од тако огромног значаја у будућности.

(Свршиће се)

Проф. Жив. М. Милосављевић

ГРАНИЦЕ СУДСКЕ ВЛАСТИ

ПОВОДОМ ЈЕДНЕ НЕПРАВИЛНЕ ПРАКТИКЕ КОД НАС

(Наставак из бр. 22.)

51. Ми мислимо да ћемо предмет најбоље изложити, ако се најпре упознамо са законодавством у Француској, у којој је више него у другим државама ово тешко и интересантно питање расправљано.

У Француској, до декрета од 19. септембра 1870. год. који је, после прогласа Републике, донела Влада Народне Одбране (*Le Gouvernement de la Défense Nationale*), административни органи нису могли бити, за дела која су се тичала њихове званичне дужности, тужени суду без претходнога одобрења Државнога Савета. То наређење налазило се у чл. 75. Устава од VIII. год., и оно је преживело, до треће Републике, све политичке промене у Француској: доказ колико су Французи, поред свега њиховог слободоумља, одани систему јаке административне власти¹⁾. Па и данас, када чл. 75. Уста-

1) Устав од VIII. године, дело Sieyès-a, створио је извршној (управној) власти препондерантан положај у држави. В. Vivien, *Etudes administratives*, t. I, p. 22; E. Maréchal, *Histoire contemporaine*, t. I, p. 182.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

ва од VIII. год. више није у снази, нису они тај систем напустили; начин на који њихова јуриспруденција тумачи декрет од 19. септембра 1870. год., о укидању чл. 75. Устава од VIII. год., један је доказ њихове сталне привржености наспрам преваге административне власти над судском.

Члан 75. реченога Устава био је гаранција за административне органе само онда, ако се тужба, против њих подигнута, односила на њихову званичну радњу, то јест само на радњу која је сачињавала вршење, ма и погрешно и штетно, власти која им је припадала. Отуда, чл. 75. није се могао применити на случај да је дотични орган био изишао из круга своје надлежности и присвојио власт коју није имао права вршити. Шта више, и онда када се је он кретао у границама своје надлежности, било је потребно, за примену чл. 75., да је радња његова била у вези са самом дужношћу, да је она учињена у циљу вршења ове. Према томе, ако је та радња са дужношћу стајала само у материјалној вези, по времену и по месту, ако она није у себи садржавала вршење те дужности, за тужбу против чиновника није било потребно ничије одобрење¹⁾. Је ли, на против, горњи услов био испуњен, судска власт је морала упутити тужиоца да претходно прибави одобрење Државнога Савета, па тек по том да расправу спора узме у своје руке. Али, судска власт била је једина надлежна да цени, да ли је радња туженог чиновника била вршење његове *административне службе* или није, и да ли је претходно одобрење било нужно или не. Административна власт није имала права да изазове, у тим случајима, сукоб²⁾.

Члан 75., као што смо мало час казали, укинут је декретом од 19. септембра 1870., који гласи: „Члан 75. од VIII. године укида се. Тако исто укидају се и сва остала општа или специјална законодавна наређења која су имала за циљ да отежају тужбу против чиновника ма кога реда то било“. Укидање овога члана дало је, и непрестано даје, повода живој полемици међу писцима и разноликом тумачењу судова. На први поглед чини се,

1) Ducrocq, op. cit., I, 636.

2) Ducrocq, op. cit., I, 642.

да је ствар јасна и да би свака дискусија била непојмљива: по ранијем закону тражило се одобрење, по новом се више не тражи. Међу тим, ипак тако није, и тешкоћа коју декрет од 1870., односно свога интерпретирања, изазива, озбиљна је. Она долази отуда, што су у Француској и данас у важности они закони из доба Револуције, који су утврдили начело поделе између администрације и судова, и овима категорички забранили да могу решавати о законитости административних радњи. Питање је сада: да ли је декрет од 1870. хтео једино то, да тужбе против чиновника ослободи сваког претходног одобрења, остављајући судску власт и даље ненадлежну за оцену административних аката, или је он имао у виду замашнији циљ: да у овом случају учини једну дерогацију начелу поделе власти и да судовима да право решавања о законитости административних аката?

Да изнесемо мишљења, двана броју, о овом питању.

По првом, декрет од 19. септембра 1870. нема само тај значај, да тужбу појединаца против чиновника ослободи формалности претходнога одобрења, већ је тај декрет још и индиректно, у обиму ових спорова, уништио поделу између административне и судске власти, која је санкционисана законима Револуције. Другим речима, у овом изузетном случају, судови су овлашћени, да оцењују законитост административних радњи, и да, према тој оцени, туженог чиновника осуде на накнаду штете или га ослободе. Судска власт не само да није дужна већ и не сме да у овим споровима тражи од административне власти оцену законитости оне радње туженога чиновника, која је спор изазвала. Јер, ако би се декрету од 1870. дао само тај смисао, да је он хтео да тужбу против чиновника подвргне општим правилима и да ове лиши дотадање прерогативе, он не би, сигурно, одговорио оном циљу, који је Влада Народне Одбране имала у очима, кад га је донела. Узме ли се, да је тај декрет оставио недирнуту одвојеност двеју грана извршне власти, то јест да судови не могу ни у споровима против чиновника упуштати се у оцену законитости административних радњи, већ да се имају за ту оцену обратити административној власти, онда ће се посредним путем доћи до истога система који је био у сили пре овога декрета. За тужбу није, истина, потребно претходно одо-

брење, али суд, пред који је спор изнесен, мора, за случај да је у питању какав административни акт, обуставити сваки даљи рад, док административна власт не донесе одлуку о томе, да ли у радњи чиновника има или не незаконитости. Ово право административне власти да чиновника од одговорности сачува или да га преда суду, није ништа друго, до право претходнога одобрења члана 75. Устава од VIII. год., само на заобилазан начин вршено. Нема сумње, да Влада Народне Одбране није мислила, да њен декрет буде од тако ограниченог дејства, и мора се узети да је она хтела, у овом питању, да приђе противном систему, по коме ће акција општењеног појединца против одговорног органа државне власти ићи истим путем којим и обичне тужбе против приватних лица¹⁾.

Овакав смисао декрету од 19. септембра 1870. дао је Касациони Суд (la chambre des requêtes) у својој решењу од 3. јуна 1872. год., у коме се налазе ове побуде: „Декрет од 1870., који је укинуо чл. 75. Устава од VIII. год., има за резултат да судовима да право оцењивања и квалификовања поступака државних органа који дају повода за накнаду штете. Ако би судови морали задржати свој рад док поступак туженог органа не буде претходно оцењен од стране административне власти, тиме би, у другој форми, оживела, у корист државног органа, гаранција из чл. 75. Устава од VIII. год., коју је декрет од 1870. имао за циљ са свим укинути“²⁾.

52. По другом мишљењу, декрет од 1870. има много ужи значај. Устав од VIII. год. у својој члану 75. хтео је, не да понови оно што су ранији закони већ прописали били односно поделе власти, већ да чиновнике сачува од неоправданих тужби које би их у њиховом раду узнемиривале. С тога је те тужбе и условљавао претходним одобрењем. Влада Народне Одбране, доносећи декрет од 19. септембра 1870., имала је намеру, да тужбу против чиновника ослободи сваке сметње и да ове, у том погледу, стави у положај обичних појединаца; али Влада није имала за циљ и да укине, у овом слу-

1) У овом смислу: Duquesq, op. cit., t. I, p. 647; Garraud, op. cit., p. 486.

2) Тужба је подигнута била против генерала Меуџе-а, који је затволио био једног грађанина, улед свађе са неким официром. В. код Sirey (1872. год., I, 186) говор, у смислу горњих побуда, државнога правозаступника при Касационом Суду, Reverchon-а.

чају, начело поделе између судске и административне власти, утврђено са свим другим законима, које њен декрет није ни имао у виду. Према томе, данас, истина, сваки појединац може, без ичијега одобрења тужити суду државне органе за накнаду штете; али, ако је акт чиновника против кога је тужба подигнута *административан*, суд се не може, ни после декрета од 1870. као ни пре њега, упуштати у оцену његове легалности. Само административна власт има право решавати о легалности једног таквог акта¹⁾.

Мишљење ово усвојио је и *Суд за сукобе* (le Tribunal des Conflits) у своме решењу од 26. јула 1873. год., чији су главни мотиви ови: „Забрана учињена судовима да решавају о административним актима ма које врсте јесте правило апсолутне надлежности и јавнога поретка, одређено да штити *административни акт*; забрана да се државни органи могу тужити без претходнога одобрења, имајући нарочито у виду да чува чиновнике од неоправданих тужби, није била никакво наређење о надлежности, већ је била само једна сметња за тужбе против чиновника. Декрет Владе Народне Одбране, који је укинуо чл. 75. Устава од VIII. год., имао је за дејство само то, да уклони ту сметњу, али никако није имао за последицу да прошири надлежност судске власти и да укине забрану, учињену јој другим законским прописима, да решава о административним актима, нити да административну власт лиши права, да и у том случају може изазвати сукоб“²⁾.

Пошто смо тако изложили обе доктрине, да објаснимо детаљније правне последице јуриспруденције *Суда за сукобе*, која се може сматрати као солуција овога питања у француском законодавству.

1) У овом смислу: Laferrière, op. cit., t. I, p. 592; Ortolan, op. cit., t. II, p. 255.

2) Тужен је био генерал Ladmirault, који је, као командант опсадног стања у департману de l' Oise, обуставио један политички лист, и са њим префект и полицијски комесар, који су ову обуставу извршили. — И у допунским својим решењима *Суд за сукобе* одржао је ово мишљење коме су се придружили и Апелациони Судови. Касациони Суд — управо његова два одељења: chambre criminelle и chambre des requêtes (одељење за грађанске предмете, chambre civile, није имало прилике да се изјасни) — усвојио је прво мишљење, које смо мало час изложили. Laferrière, op. cit., t. I, p. 589. и 591.

53. По тој јуриспруденцији, судска власт не може једино улазити у разматрање законитости *административних аката*, а право њено да оцењује остале радње административне власти, — које тај карактер немају — не може јој се, поред све поделе између судске и административне власти, спорити. Из овога излази, да најглавнија тачка која у овом питању има да се рапчисти јесте та: која радња администрације има карактер *административног акта*? На то земљиште треба нам се ставити, ако желимо знати, да ли је у датом конкретном случају судска власт надлежна. Нема сумње, да је тежиште питања усредеређено у овој тачки. О чему има овде да се води рачуна, то је да судска власт не уђе у атрибуције административне, а ово би се десило само тада, ако би се судској власти признало право да контролише, па ма то било једино у случајима спорова против чиновника због накнаде штете; примену закона чисто административних; да контролише њихово тумачење од стране административне власти, једине надлежне да им проналази смисао, ако су нејасни или противуречни, или да их допуњује, ако су непотпуни. Дати сличну моћ судској власти, било би то исто као кад би административна власт имала право да цени законитост судских одлука. Али, ако је, за одржање начела поделе између тих двеју власти, нужно да се надлежност судова не распростре даље од ове међе, било би по права појединача штетно, ако би се судовима одузела могућност да решавају о осталим радњама административних органа, о радњама које ови могу, хотимично или из непознавања својих дужности, да учине, ма да оне у себи не садрже никакву примену ни тумачење административних закона. Овде није више у питању независност административних органа у разумевању *закона из њиховога ресора*, да би било нужно окружавати их *гарантијама* против судске власти.

Држећи се овога критеријума, наилазимо на ове разлике међу појединим радњама административне власти:

1.^о Судска власт је надлежна за оцену и квалификање оних радњи административних органа, које ови учине не у својству власти, већ у својству *приватних лица*. Један орган државне власти у односима својим са појединцима појављује се час у улози власти, час у улози приватнога лица. Једно и исто лице живи двоја-

ким животом, тако да се изразимо: званичним и приватним. Као приватно лице, чиновник има у својим рукама један део државне власти, што приватна лица немају. Правни послови и поступци из прве категорије, из приватнога живота чиновника, подлеже, у случају спора, оцени и квалификовању судске власти, на онај исти начин и у оним истим границама, као и правни послови и поступци обичних појединаца. За радње учињене у званичном животу, надлежност судске власти већ није тако широка. Да ли ће она и у овом случају бити надлежна, на то питање не може се дати апсолутан одговор, као у претпоставци једне радње из прве категорије. Надлежност судске власти овде зависи од нарочитих правила која ћемо одмах прегледати.

Лако је увидети, да се може изродити питање о томе: да ли је неки чиновник извршио неки посао као орган власти, или као приватно лице. Решење питања од важности је по надлежност судску. У пракци се могу таква питања појавити.

2.^о Отуда што би извесну радњу орган власти извршио не као приватно лице, у приватном животу, већ као званично лице, у званичном животу, не треба изводити да ту радњу не може ценити, односно њене законитости, судска власт. Овде је место да изложимо једно веома важно правило у чију се тачност и корист не може ни најмање сумњати.

Претпоставка је да је административни орган, дејствујући као власт, прекорачио међе своје уставне надлежности и узео у своје руке вршење једне од оних властî, које администрацији не припадају, и том приликом нанео неком појединцу штету. Административни орган би прекорачио своју уставну надлежност, ако би ушао у атрибуције законодавне или судске власти. Административни чиновници, као органи оне извршне власти, која се стара о извршењу административних закона, могу дејствовати само у границама своје *административне надлежности*. Ако би они присвојили себи једну од оних функција, које припадају било законодавној било судској власти, а не административној, па би при том повредили нечије право, судска власт, пошто овде није више у питању подела између ње и административне власти, имала би право да суверено оцењује такве поступке

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА ВИБЛИОТЕКА

тужених чиновника и да их, ако би било штете за ту-
жилачку страну, осуди на накнаду ове. И заиста, суд
не испитује овде законитост једне радње административне,
он не улази у тумачење и примену административних
закона, за шта једино није надлежан, већ он цени по-
ступке за које је дотични чиновник имао толико исто
права колико и обични појединци. Он је, истина, функ-
ционисао не као приватно већ као званично лице, али
то ништа не смета да је он, у погледу тих поступака,
био у истом положају у коме се и обични појединци
налазе: као год што ови немају право да врше законо-
давну или судску власт, тако исто то право немају ни
административни органи¹⁾.

Из овога се види, да судска власт одређује уставну
надлежност административне власти. Право ово за судску
власт може да јој створи могућност да индиректно смањи
атрибуције административне власти, да јој истргне, под
изговором да није надлежна, из руку и једну од оних
функција, које јој припадају, да, дакле, демаркациону
линију између њених и административних атрибуција
поремети и, приближујући је себи, осигура, и мимо вољу
законодавца, своју надмоћност. Опсервација ова тачна је,
али се опет за то не може одбацити једно правило, које
је неопходна гаранција наших права. Као ни остала
правила правне науке, ни ово не садржи у себи ништа
апсолутног. Оно има релативну вредност: боље је, мање
је опасно него супротно правило, по коме судска власт
не би могла одређивати уставну надлежност административне
власти. Кад би тако било, онда би било немогуће
предвидети разне евентуалности, којима би, у таквом
систему, могла бити изложена наша права. Какве бисмо
користи имали од њих, ако би их административна власт
смела без великог ризика ништити? Чиновник кога би
оштећени појединац тужио суду, бранио би се, да је
дело учинио у званичној дужности, и да суд, пошто би тај
факат једном утврђен био, нема права да улази у решење

1) Laferrière, op. cit., t. I, p. 431; Ducrocq, op. cit., t. I, p. 639; Batbie, Traité théorique et pratique de droit public et administratif, t. III, p. 337 et suiv. (Ch. XVI: „Responsabilité des agents du gouvernement“); Faustin Hélie, op. cit., t. III, p. 402 (§. 164: „Dans quels cas l'autorisation est nécessaire pour la poursuite des agents du gouvernement“).

питања: да ли је он био надлежан или не за такво дело. То питање имала би да расправи административна власт, она иста, којој тужени припада. Дефинитивни резултат био би тај: да би од те власти зависило хоће ли, у нашим односима са њом, права наша имати какве практичне вредности или ће бити само чиста теориска правила. Нема сумње, да би слична гаранција била и сувише недовољна. Боље је, дакле, појединцима пружити једну озбиљну заштиту за њихова права, па ма се и дошло кад-кад до те последице, да судска власт уђе у извесној мери у послове административне, него ли, у циљу да се ова ретка последица избегне, оставити права појединаца незаштићена.

У Француској, чији је законодавац нарочито фаворизирао административну власт, ова може, поводом питања да ли је тужени орган био надлежан да изврши радњу која је спор изазвала, да изазове сукоб, у циљу да се решење тога питања пренесе на *Суд за сукобе*. Ми смо напред видели¹⁾, да је у том Суду административни елеменат у превази над судским, што је више у интересу управне власти него појединаца, који могу трпети од зависног положаја административних чланова тога Суда.

Примери у којима није лако обележити границе надлежности административне власти не оскудевају. Да узмемо само овај: Извесна права, названа *droits individuels*, загарантована уставом и законима, спадају у ресор судске власти, кад су она предмет спора. Таква су: лична слобода, слобода штампе, слобода рада и индустрије, слобода удружења. Али, у случајима, нарочито законима предвиђеним, нека од тих права подлеже извесним ограничењима. Тако, односно удружења политичких, административној власти дато је право претходнога одобрења²⁾. Слобода рада и индустрије, ако се тиче фабрика нездравих или опасних, условљена је одобрењем власти које ова даје под погодбама у закону прописаним. Право личне слободе трпи дерогацију у случају, кад администрација, по изречном овлашћењу законодавца, протерује стране поданике, интернира душевно оболеле, кажњава

1) В. Бранич од ове године, бр. 13.

2) Laferrière, op. cit., t. I, p. 480; Ducrocq, op. cit., t. I, p. 716.

дисциплинарним затвором грађане, који су под војном дисциплином¹⁾. У свима овим случајима, администрација је надлежна да предузима мере којима ће појединце приморати, да се по тим административним законима управљају. Али, ако администрација изађе из круга своје надлежности, ако она н. пр. стаје на пут образовању и функционисању грађанских и трговачких удружења, која су потпуно слободна, или ако затвори једну слободну радњу — у тим случајима администрација је повредила једно право појединца, које не проистиче из административнога закона, већ из устава или из приватнога права, она је изашла из круга своје надлежности, и суд коме је оштећени појединац тужио административног чиновника једини има да цени и квалификује његову радњу. Појмљиво је, дакле, да ће се често изродити питање, да ли је у конкретном случају администрација била надлежна²⁾.

1) Laferrière, op. cit., t. I, p. 480 et 481.

2) Питања ове врсте искрела су у Француској 1880. год., псевдом растурања верских удружења, која нису била одобрена. Декрети од 29. марта 1880., оснивајући се на извесним законима, донесеним у време Револуције, сматрали су, да верска удружења долазе у ову врсту удружења, за која је потребно одобрење власти. Кад су та удружења тужила префекте који су извршили декрете од 29. марта судовима, ови су се ставили на са свим друго гледиште, и узели да верска удружења долазе у категорију оних удружења, за која није потребно никакво одобрење. Суд за сукобе, пред који је питање изнесено, решио је ствар у корист администрације. Да напоменемо, да је питање ово било од политичкога значаја. Републиканска влада (министарство Waddington-ово) била је ступила у борбу са клерикалском странком. Кад је Сенат одбацио чл. 7. закона о вишој настави (он је гласио: „нико не може држати никакав јавни или приватни завод, ма кога рода он био, нити у њему давати наставу, ако само припада каквом верском удружењу неодобреном“) вотиран од Коморе, онда је влада приступила систему борбе помоћу декрета. Не тврдио, да је Суд за сукобе ишао на то, да својом јуриспруденцијом потпомогне владину политику, али, кад се има на уму састав тога Суда, влада је имала начина да на њега утиче у своју корист. В. Laferrière, op. cit., t. I, p. 482 et. suiv.; Ducrocq, op. cit., t. II, p. 713; Maréchal, Histoire contemporaine de 1789 à nos jours, t. I, p. 157.

Ако је, пак, административни орган био само релативно ненадлежан, случај је други и судска власт није више у истом положају. Претпоставка је да је тужени чиновник применио један закон из надлежности административне власти, али не из своје сопствене надлежности. На ову ненадлежност не могу се применити правила која важе за уставну ненадлежност, то јест кад је дотични чиновник изашао из атрибуција не само својих већ и саме административне власти.

54. 3.º Да прегледамо трећи случај. Административни орган дејствовао је као званично лице и вршио је један посао за који је административна власт била надлежна, то јест примењивао је један *административни закон*. Тужилац тврди, да му је том приликом нанесена штета. Колика је овде власт суда пред који је спор изнесен?

По доктрини *Суда за сукобе* треба учинити ову разлику :

а. Радња која је спор изазвала јесте таква, да она нема никакве везе са извршењем дотичног административног закона; за примену овога никад и ни у ком случају није та радња потребна. У погледу ње, власт је у положају појединца: као год што овај не би имао право да ту радњу изврши, тако исто ни власти то право не може припадати. Таква радња је *лично дело* (*le fait personnel*) чиновника. Судска власт је надлежна, да та дела административних органа квалификује и да, према резултату своје оцене, реши питање о накнади штете. Пошто се такво дело чиновника не појављује као примена и разумевање административног закона, то овде и не може бити речи о независности административне власти. Само није свагда лако одредити карактер извесног поступка власти; није лако одредити да ли је он његово *лично дело* или је обухваћено у кругу мера које се морају извршити ради саме примене закона. *Суд за сукобе* имао је често прилике да исправи, у овом погледу, заблуде судова који су карактер *личног дела* приписивали и радњама, које то нису биле¹⁾.

1) В. за ово питање примере из практике код Laferrière, op. cit., t. I., p. 595; Ducrocq, op. cit., t. I., p. 644 et suiv. Између многих да наведемо само овај. Пре закона о штампи од 29. јула 1881., за продају по улицама повремених списа било је потребно одобрење префектово. Само, по чл. 3 закона од 29. децембра 1875. „забрана продаје и растурања по улицама није могла бити донесена од стране административне власти, као специјална мера против неког одређеног листа“. Другим речима, забрана се могла тицати само личности растурача, а не поједначних листова. За време министарства од 16. маја (*Seize Mai*) 1877. префекти су, противно овоме наређењу, давали одобрење растурачима под условом, да не продају опозиционе листове; онима, који на то пристајали нису, одобрења су одузимата. По тужби власника опозиционих листова за накнаду штете, *Суд за сукобе* нашао је, да у радњи префектовој нема *личног дела*, већ да је она само примена, истина погрешна, административног закона о растурању листова, и да судска власт није над-

б. Али, ако је радња чиновника у вези, конексна са самим извршењем закона; ако се она може сматрати из реда ових мера које служе примени његовој, онда она не сачињава више лично дело дотичнога чиновника, нешто што је од саме примене закона оделито, и не може бити предмет оцене од стране судске власти¹⁾. Кад би се овој дало право да и радње административних органа, које имају овакав карактер, оцењује са гледишта њихове законитости, подела између двеју извршних власти била би, у обиму оваквих случајева, потрвена. Нити би, пак, државни орган могао бити одговоран за какву штету по томе основу, што би он извесно законско наређење на овај начин а не на неки други разумео, под условом, наравно, да је власт коме он припада била надлежна за примену таквога закона. Погрешке у интерпретацији закона не разликују се у овом обзиру од тачнога разумевања и примене. Државни орган не може ничије право повредити, док се у границама закона креће, јер је он дотле у своје право, датом му државном организацијом. *Neminem laedit qui suo jure utitur*. А он се налази у тим границама увек кад год његови поступци могу бити оправдани самим интерпретирањем закона. Ако би другојаче било, ако би власт, која законе у покрет ставља, била изложена одговорности што их је на један а не на други начин тумачила, очигледно је да би то било неправично и штетно: *неправично*, јер штета

лежна, да и о томе решава. Laferrière, потпредседник Државнога Савета и члан *Суда за гупобе* био је противнога мишљења. В. Laferrière, *op. cit.*, t. I, 596, note 4; Fabreguettes, *Traité des infractions de la parole, de l'écriture et de la presse*, 1884., t. I. p. 245; Henri Celliez et Charles Le Senne, *La loi de 1881. sur la presse, accompagnée des travaux de rédaction*, p. 125; Ducrocq, *op. cit.*, t. I, p. 733; *Journal Officiel* 1877. n° du 14. novembre. (Говор посланика Léon Renault-а у Комори, у седници од 13. новембра 1877).

1) „Није довољно, за примену чл. 75., да је дело, које је у питању, учињено у званичној дужности; треба да између функције и дела, које је дало повода тужби, постоје односи завиености и конекситета. Царински или шумарски чиновник, који би за време вршења своје дужности, учинио какву кривицу из закона о лову (*délit de chasse*), не би се могао позвати на чл. 75., јер је инкриминисано дело потпуно независно од званичних атрибуција једног царинског или шумарског чиновника; а да је тако, види се отуда, што би исти преступ могло учинити и обично приватно лице у истим околностима времена и места“. *Batbie, Traité théorique et pratique de droit public et administratif*, t. III., у 353. „Дело се односи на функцију само онда, ако оно у себи садржи ма коликр

претпоставља извесну дозу грешења, небрежљивости¹⁾, а овде нико није небрежљив, осим ако то није законодавац, који је у својим прописима био нејасан, противуречан или непотпун; *штетно*, јер бисмо тешко могли под тако теретним погодбама наћи чиновнике. Ко би пристао да буде на пример судија, ако би могао да одговара што је рђаво закон разумео? И ко нам јемчи, да би га онај који би томе судији судио, тачније разумео?

Само, јуриспруденција *Суда за сукобе* налази једну ниансу између овога случаја и онога о коме смо мало час говорили под *a*. Могуће је да радња административних органа нема карактер *личног дела*, па да опет овог изложи одговорности. То је онда, када је он у разумевању закона учинио и сувише велику погрешку. „Грађанска одговорност иде уз административну само онда, ако неправилна примена закона од стране чиновника сачињава у исти мах велику погрешку (*une faute lourde*), која прелази границе обичног ризика, са функцијом скопчаног, или ако је неправилност последица рђаве намере: *malitijis non est indulgendum*.“²⁾ У овом случају, судска власт ће моћи да квалификује радњу туженог чиновника и да га, ако томе места има, осуди на накнаду штете.³⁾

55. Ми смо сматрали за добро мало детаљније изложити јуриспруденцију *Суда за сукобе*, једно за то да бисмо изнели стање садашњег француског законодавства у овом питању, а друго да покажемо како многобројне и разноврсне тешкоће подстрекава примена начела поделе судске и административне власти, нарочито када се жели, као што је то случај са француском правном науком, да се то начело одржи у свима додирним тачкама

примену власти, која из њих проистиче, кад оно није ништа друго, до један акт извршен од стране чиновника у овом својству, или на основу његовог мандата⁴⁾. Faustin Hélie, *op. cit.*, t. III, p. 404.

1) Demolombe, *op. cit.*, t. 31, p. 398; Baudry-Lacantinerie, *op. cit.*, t. II, p. 937.

2) Laferrière, *op. cit.* t. I., p. 595.

3) Заинтересована лица могу тражити, код више административне инстанције, да уништи незаконит административни акт, о коме судска власт није могла да решава. У случају уништења може бити администрација осуђена на накнаду штете, пошто се погрешка не може приписати никаквом физичком лицу, и има се сматрати да је учињена од стране администрације а не администратора. Laferrière, *op. cit.*, t. I., p. 598. О власти надлежној за одређивање ове накнаде в. Ducrocq, *op. cit.*, t. II, p. 226.

ових двеју власти и да се оно изведе до његових крајњих последица. Нарочито смо хтели да истакнемо несаслагласност између одлука судова и *Суда за сукобе* при резонувању о делимитацији атрибуција судова и администрације код питања о накнади штете. Та неједнакост и несигурност у резонувању опажа се прво тамо где је реч о одвајању права која произлазе из административних закона и права која произлазе из осталих закона; затим, и још у већем степену, кад је у питању критеријум по коме ће се, код извршења административних закона, *лична дела* чиновника одвојити од дела која су обухваћена самим извршењем закона. Оскудица у таквом критеријуму води ка арбитрарним резонувањима и решењима; а систем који ово омогућава може да послужи, према приликама, као подесно средство за потпомагање извесних тежњи политичких, особито кад се има на уму да Суд који служи као регулатор судске и административне надлежности не ужива потпуну независност.

Одвојеност активне администрације од судске власти апсолутно је нужна. Узмимо да је она корисна, или чак и потребна, и у питању судских и административних спорова. Административни спор претпоставља опасност која прети, од стране државе, једном праву појединца коме је извор у неком јавном закону. Да пристанемо да, због политичких консидарација не би било корисно расправу и таквих спорова дати обичним независним судовима, већ судовима административним у чијој ће зависности држава налазити гаранцију да ће њена права енергично бранена бити. И ако административни судови не дају појединцима онакву заштиту за њихова права какву налазе код обичних судова, опет они, као судска власт, имају за задатак да извиде на чијој се страни право налази, опет, дакле, појединци имају јаким гаранција за отклоњење опасности која прети њиховом праву. Од две ствари једна: или ће административни суд наћи да је појединац у праву, и тим ће опасност која је овоме претила бити отклоњена; или ће наћи да није, и онда не може бити речи ни о каквом поништају права појединца, пошто је суд решио да ово није ни постојало. Али, ако у питању није угрожење већ сам поништај права од стране представника државне власти, ствар се више исправити не може ни обичним ни административним правосуђем. Све што

може бити, то је, да општењени добије накнаду. И онда је боље оставити, при овом послу, одрешене руке обичној судској власти, него ли, примењујући и овде начело поделе власти, изложити појединца арбитрарним решењима, као што смо већ видели.

56. Што се тиче декрета од 19. септембра 1870., наше мишљење је да он има смисао какав му је дао Касациони Суд, то јест да је он не само тужбу против чиновника ослободио претходнога одобрења, већ је, осим тога, судској власти дао право да суверено оцењује и квалификује радњу административнога органа која је дала повода спору. Чл. 75. Устава од VIII. год., условљавајући тужбу против чиновника одобрењем Државнога Савета, није ишао на то да чиновника *лично* сачува од неоправданих тужби.¹⁾ Одобрење то било је потребно, као што смо напред казали, само ако се тичало поступака учињених у званичној дужности и који су са овом имали везе. Судска власт била је једина надлежна да решава о потреби одобрења Државнога Савета, и администрација није могла, под режимом чл. 75. Устава од VIII. год., изазвати сукоб и у овом случају. Ако је законодавац имао намеру да административне чиновнике обезбеди од стране појединаца, он тај циљ није могао постићи оваквим једним наређењем. Прво за то што су приватна лица могла, и поред њега, подићи тужбу против чиновника, непосредно, не обраћајући се претходно Државном Савету за одобрење. Никаква казна није била за тај случај прописана, нити је могла прописана бити: било би неправедно казнити тужиоца с тога што није умео разликовати случајеве у којима је одобрење потребно од случајева у којима се ово не тражи. Судска власт, пак, имала је маха да тужбу у поступак узме и без одобрења чак и тамо где је ово нужно, правдајући своју радњу разлогом да није тај случај. Није, дакле, законодавац имао пред очима тај циљ, доносећи наређење чл. 75., јер га на овај начин није могао ни постићи. Он је хтео само то да и у прилици оваквих спорова начело поделе између судске и административне власти добије своју примену, резултат до кога се не би дошло у одсуству

¹⁾ Batbie, *Traité théorique et pratique de droit public et administratif*, t. III. p. 340 et 351.

WWW.UNILIB.BS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

једне такве одредбе. Из тога што су закони, који су ово начело увели, донесени није се могла извести последица да ће, због њега, уставно начело, основније и правичније, *начело на накнаду штете* трпети изузетак у случају да је штета причињена каквим представником власти. Да није постојало наређење чл. 75., судској власти би се морало признати право да у овом случају оцењује и административна акта. Да би се та последица избегла и да би се и ту очувало начело поделе власти, устав од VIII. год. унео је у свој чл. 75. одредбу односно одобрења тужбе против чиновника. То је био циљ те одредбе, и кад је она укинута декретом од 1870. год., добило је и овде важности опште начело о обавези накнаде која лежи на сваком проузроковачу штете, и које спорове суверено расправља обична судска власт. Признајемо да ће ова понекад ући у интерпретацију и примену административних закона, али мања је штета учинити ту малу derogацију начелу поделе власти него, условљавајући одговорност чиновника одобрењем административне власти, оставити врло често права појединаца без довољне заштите.

57. *Наше законодавство.* Питање о одговорности административних чиновника за накнаду штете коју би они приликом вршења своје званичне дужности учинили регулисано је чл. 110. ал. 2. устава и §§. 66. и 67. закона о чинов. грађ. реда.

Чл. 110. ал. 2. Устава вели: „Судови не могу управне чиновнике за њихова званична дела узимати на одговор и судити им док надлежна власт не дозволи“. На први поглед изгледа да је одредба ова тако апсолутна, да не може бити места никаквој сумњи односно њеног значења. По њој излазило би да судови не могу управне чиновнике повлачити на одговор, чим се тиче њихове званичне радње, без обзира каква је та радња сама по себи. Али, наређење ово не треба тако апсолутно тумачити, а ми ћемо одмах видети да нас ни сама редакција његова не упућује на то, у оној мери у којој то изгледа.

Што је ван сваке сумње, то је да, ако је чиновник учинио какво дело као приватно лице, никакво одобрење за тужбу није потребно, и суд ће му судити онако исто као кад би се тичало обичног појединца. Питање: да ли је чиновник био у својству државне власти или је радио

као приватно лице и да ли је, према томе, потребно или не одобрење за тужбу, — спада у надлежност судске власти.

Устав мисли, дакле, само на случај да је чиновник тужен за једну радњу коју је учинио као *власт*. Да ли је у овом случају одобрење административне власти *увек* потребно? Наше мишљење је, да овде, слично ономе што смо казали за француско законодавство, треба учинити ову основну поделу.

а. Чиновник је присвојио себи власт која не припада административној власти ни по Уставу ни по законима и, дејствујући тако ван граница своје надлежности, Уставом обележене, повреди нечије право. У овој претпоставци није потребно никакво одобрење, па да се чиновник може суду тужити. Оваква солуција је тачна и према самој редакцији чл. 110. Устава, као и са гледишта општих начела у Уставу усвојених. На првом месту, не само да се редакција тога наређења не противи нашој интерпретацији, већ она ову и мотивише, управо она је нужна дедукција такве редакције. Кад Устав говори о „званичној дужности“, он на сваки начин мисли на дужност која је дотичном чиновнику законом прописана; на функције које су му додељене. Пошто ће се обично и десити да ће чиновник вршити само дужност за коју је надлежан, Устав је морао у својој ал. 2. чл. 110. циљати једино на тај нормални случај. Он није могао имати у виду и оне изузетне случајеве у којима ће чиновник изићи из круга своје уставне надлежности и присвојити себи послове законодавне или судске власти. Устав је хтео да регулише једно редовно стање, а никако није могао циљати и на претпоставке које су негација таквога стања, у којима чиновник није више власт већ прост узурпатор. Административни чиновник који узме у своје руке туђу власт, власт која није у атрибуцијама административне власти, већ законодавне или судске, није више у *вршењу својих званичних функција*, него је он, својеволјно и неуставно, присвојио себи власт на коју толико исто има права колико и обични појединац. Управо, он је овде у положају приватног лица; једно лице је дотле званично, док врши послове из ресора власти којој припада; иначе је оно приватно, и што, изван тога случаја, учини, учињено је не

у званичном већ у приватном животу. Као год што се за судију не би могло рећи да је био у вршењу своје званичне дужности, ако би узео у руке какав административни посао, н.пр. ако би купио порез, исто тако ни административни чиновник не би био у званичној дужности, ако би се, рецимо, упустио у расправљање каквог кривичног спора за који је само судска власт надлежна.

Осим тога, ако се овакав смисао не би дао пропису чл. 110. ал. 2. Устава, читава наређења овога као и извесних закона губе сваку важност. Зашто је Устав одвојио судску власт од управне и дао јој независност? Зато да би она била гаранција приватних права, оних права која су им зајемчена законима из категорије приватнога права, као и да би појединци у њој нашли заштите и за извесна права која су им Уставом зајемчена (чл. 22 и 34.¹). Уставотворац је сматрао да би сва та права појединаца била илузорна, када се одбрана њихова не би ставила у дужност једној независној власти. Претпоставимо ли сада да је, за случај да административни чиновник поништи какво право појединца које има свога извора у Уставу или у приватном праву, потребно претходно одобрење административне власти, па да оштећени појединац може тог чиновника тужити суду за накнаду штете, лако ћемо се убедити да би Устав на тај начин једном руком одузео оно што је другом дао, и да би, у таквом систему, *сва права* појединаца зависила од милости административне власти, дакле бан оне власти у којој Устав није имао поверења. кад је имао да реши питање о гаранцији права појединаца. Он би тако индиректно начинио илузорном заштиту коју треба судска власт да да и ради које је ова и установљена, јер би за административну власт створио могућност да наша права сведе на чисто теориска правила, не допуштајући нам да можемо тужити суду виновника нашега оштећења. Ми не одричемо да је Устав од 1869. ишао на то да управној власти створи претежан положај у држави; то се види из многих његових одредаба. Али никако се не може узети да је он циљао и на то да управној власти да још и ту моћ — у осталом непотребну за одржање

1) Права која појединцима припадају на основу административних закона гарантује овима власт која те законе извршује, административна.

препондерантног положаја њеног — да правима поједи-
наца по својој вољи прибави или не важност. То би
значило у основи подсећи начело поделе између судске
и административне власти; јер на што то начело, кад
примена његова зависи од ове последње. То би значило
да је Устав наш завео свега две власти у држави: за-
конодавну и управну, или, тачније, само једну, управну;
јер и законодавна власт губи свој практични значај, кад
њене одлуке могу да остану без примене, а могу да
остану без примене стога, што се судска власт која ову
треба да им обезбеди ставља у покрет по вољи управне
власти, оне исте чији су органи запоставили одлуке за-
конодавца.

58. Таква би била последица, и логична и нужна,
ако би се чл. 110. ал. 2. Устава тумачио са тим про-
странством, да је одобрење управне власти потребно и
онда, када чиновник изађе из круга своје уставне над-
лежности и уђе у делокруг законодавне или судске власти.
Ми не можемо да појмимо да је уставотворац могао имати
тај циљ. Што је он хтео овом одредбом, то је: да у
једном специјалном случају очува поделу између судова
и администрације. Никако се не може узети да је намера
његова била да закљони чиновнике од одговорности, да
им створи у држави изузетан положај. Да ова одредба
нема тај задатак, види се отуда што је закон прогласио
једино судску власт за надлежну, да реши о потреби
претходнога одобрења. Па и у претпоставци да се изрази:
„званична дужност“ односе на сваку радњу чиновника
као власти, без обзира да ли је он за њу био по Уставу
надлежан, судска власт једина решава о потреби одобрења,
према томе да ли је дотично лице тужено као приватно
или као званично лице, — питање које, због својих прак-
тичних тешкоћа, ствара судској власти могућност да чи-
новника узме на одговор и без одобрења управне власти,
а да тај поступак оправда тим разлогом, да се пропис о
претходном одобрењу не тиче конкретног случаја који је
предмет спора. Друга би ствар била, да је Устав усвојио
установу суда за сукобе, коме би се тужени чиновник могао
жалити за случај да судска власт не води рачуна о његовој
прерогативи, или да је у опште прописао начин на који би
се могло стати на пут самовољи судске власти. Кад се,
дакле, оваквим законодавством какво је наше, не постиже:

тај циљ, да се административни чиновници отргну од суда кад год то хоће управна власт, онда је тешко претпоставити да је уставотворац у своме чл. 110. ал. 2. имао тај циљ пред очима. Да га је имао у виду, он би другојаче ствар регулисао и изнашао би средство да тај циљ и постигнут буде, а не би се ограничио само на то да своју жељу формулише.

Чл. 110. ал. 2. једино је хтео да судској власти забрани да, без претходног одобрења, улази, приликом спора о накнади штете против чиновника подигнутог, у оцену и квалификовање оних *административних радњи* које су спор изазвале. Алинеја друга овога члана у тесној је вези са његовом првом алинејом. Друга се првом објашњује. У првој алинеји постављено је начело поделе између двеју извршних власти: „Никаква државна власт ни законодавна ни управна, не може вршити судске послове, нити опет судови могу вршити законодавну или управну власт“. То је начело од кога је учињена примена у чл. 90. тач. 3. Устава, где је реч о атрибуцијама Државнога Савета у спорним *административним питањима*. Овај пропис одвојио је административне спорове од осталих, и одузео их од суда. Чл. 110. ал. 1. односи се на поделу између *активне администрације* и судске власти. Али, уставотворац је предвидео још један случај где ове две власти могу у сукоб доћи, а то је у случају спора због накнаде штете против чиновника поведеног. По општим принципима, судска власт, једина надлежна за расправу спорова те врсте, морала би имати право да оцењује, са гледишта законитости, административну радњу, из које је штета могла проистећи, што би била делимична повреда начела поделе власти. Да то не буде, Устав је у чл. 110. ал. 2. наредио да управна власт, као једина надлежна за тумачење административних закона, претходно оцени, има ли у радњи чиновника *личног дела*, или је она само *један начин интерпретирања закона*, па би се тек по томе решило да ли до туженога има одговорности. Кад је начело поделе између судске и административне власти ангажовано само у случају да је чиновник био у вршењу својих *административних функција*, и кад оно није више у питању у претпоставци да чиновник нанесе коме штету вршећи самовољно један посао за који административна власт по Уставу није

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

надлежна, онда нема никакве потребе да се и у таквој претпоставци тужба подвргне претходном одобрењу. Судској власти, пак, остављено је да сама штити ову поделу између ње и административне власти и да решава, у конкретним случајима, да ли је тужени орган био или не у вршењу *административних функција*¹⁾.

б. На тај начин, држећи се редакције наређења чл. 110. ал. 2. Устава, као и духа осталих уставних одредаба, и имајући у обзир место на коме се то наређење у Уставу налази, ми смо значај његов свели на праву меру његову, а то је: да ће одобрење о коме оно говори бити потребно само онда, ако је тужени чиновник био у отправаљању административних функција.

Питање ово могло је бити покренуто и под режимом Устава од 1888. год., ма да је његов чл. 28. садржавао у себи овај пропис: „Сваки Србин има право да непосредно и без ичијег одобрења тужи суду државне чиновнике,..... ако су они у својем службеном раду повредили његова права“. Могло је покренуто бити с тога, што је у чл. 147. ал. 3. наређивао апсолутно оно исто што и чл. 110. ал. 1. данашњег Устава. Управо Устав од 1888. преписао је овде Устав од 1869. Чл. 28. не потчињава истина тужбу против чиновника никаквим претходним формалностима, али, да ли је он имао намеру да, у овом случају, обиђе начело поделе између судске и административне власти, формулисано у чл. 147. ал. 3.? Као што видимо, питање исто о коме се данас у Француској дискутује; чл. 110. ал. 1. Устава од 1869. и чл. 147. ал. 3. Устава од 1888. равни су оним француским законима из доба Револуције који су санкционисали начело поделе између двеју извршних власти; алинеја 2. чл. 110. Устава од 1869. равна је чл. 75. Устава од VIII. год., а чл. 28.

1) Аргументат у овом смислу даје нам и §. 66. зак. о чинов грађ. реда који гласи: „Чиновник који је неправилним вршењем *своје* дужности кога оштетио одговара за штету, но у том случају суд неће моћи тужбу против чиновника примити, докле надлежни министар не одобри да се може су ити“. Пропис овај, као што се то мора из речи *своје* извести, односи се, дакле, само на случај да је чиновник у вршењу *своје* дужности штету учинио, а његова је дужност она која, по Уставу, припада административној власти. (Ако је чиновник вршио посао за који је административна власт надлежна али за који није он надлежан, треба усвојити исту солуцију коју смо нашли у француском законодавству, а то је да судска власт не може да решава о релатив надлежности појединих административних органа).

Устава од 1888. декрету Владе Народне Одбране од 19. Септембра 1870. Интересантна сличност и која, по мишљењу нашем, није случајна: она је доказ да је, у овом питању, наше законодавство узело за пример француско, што је појмљиво, кад се има на уму да у Француској влада систем административне централизације коју је Устав од 1869. усвојио. И кад је Устав тај створио код нас исто оно стање у коме су, у погледу питања које овде третирамо, Французи били под режимом чл. 75. Устава од VIII. год., и кад је он, по нашем мишљењу, узео за модел француско законодавство, нећемо погрешити, ако наше резонување о 2-ој алинеји чл. 110. поткрепимо објашњењем које су аутори и јуриспруденција у Француској давали о чл. 75. Устава од VIII. год.

59. Исте разлоге које смо истакли напред против јуриспруденције францускога *Суда за сукобе*, у питању односно значења декрета од 1870., ваља ставити на супрот систему нашега Устава, усвојеним у чл. 110. ал. 2. при свем то што овај пропис, по мишљењу нашем, нема онако широк значај какав на први поглед изгледа да има. Ми не улазимо овде у расправу питања да ли је систем преваге административне власти над судском, систем коме је Устав од 1869. пришао, користан за наше специјалне прилике. Напоменућемо само да судска власт *мора* бити у свима уставним државама, па, дакле, и код нас, одвојена од активне администрације и да спорна администрација *може* напослетку бити поверена нарочитим административним судовима, без прерогативе судске непокретности. Али, што предлажемо и што сматрамо као једну од основних гаранција за права појединаца, то је, да се тужба против управних чиновника због накнаде штете, учињене у званичној дужности, ослободи свих претходних формалности и у опште свега оног што би чиновнику стварало неки изузетан положај, већ да одговорност овога за званичну радњу његову буде онако исто потпуна као и за приватну. Са таквим системом имали бисмо, истина, једну малу дерогацију начелу поделе судске и административне власти, али та махна таквога система не може се мерити са његовим добрим странама и корисним резултатима којима води.

60. У *Немачкој*, по *законику о судској организацији*, од 27. јануара 1877., опште је начело да је судска власт

надлежна да суди чиновницима за дела која су учинили у званичној дужности, и да за тужбу против чиновника није потребно никакво одобрење. Али, исти законик допушта локалним законодавствима да установе за администрацију право сукоба, у циљу да се извиди карактер инкриминисане радње. Законодавац од 1877. инспирисао се је у овом питању пруским законодавством¹⁾. По чл. 97. прускога устава од 31. јануара 1850.: „Услови под којима грађански и војни чиновници могу бити тужени због злоупотребе власти предвиђени су законом. Али никакво претходно одобрење више власти не може се тражити“.²⁾ На основу овога уставнога наређења, донесен је закон од 13. фебруара 1854., који је дао администрацији право да у случају ових спорова изазове сукоб. Сем овога изузетка и још два,³⁾ у Немачкој чиновници, и за грађанска и за кривична дела, потпадају под јурисдикцију судова и немају права ни на какву нарочиту гаранцију.⁴⁾

У *Белгији* још од 1815. године, када је она одвојена од Француске,⁵⁾ престао је важити чл. 75. Устава од VIII. год. Члан 24 Устава од 1831. забранио је уставову предходнога одобрења за тужбе против чиновника. Само, по јуриспруденцији одговорност административних чиновника ангажована је у истим случајима у којима и одговорност судија, а ти су: преступ, превара, велика непажња која је штету проузроковала.⁶⁾ „Чиновници не могу бити одговорни за штету коју учине ма и услед погрешног тумачења закона, када је ово било савесно и има правнога основа. Кад би другојаче било, администрирање би постало немогуће, и друштво би било изложено тој евентуалности да остане без дириговања, зато што се не би нашло чиновника. Заблуда ове врсте треба да

1) Laferrière, op. cit., t. I, p. 38.

2) Dareste, op. cit., t. I, p. 176.

3) У Вадену и Баварском Палатинату.

4) Dubarle, op. cit., t. I., introduction VIII.

5) Бечки конгрес створио је од Белгије, Холандије, Луксембурга и Лимбурга једну засебну државу под именом Раус-Вас. После бриселске револуције од 25. августа 1830. конференција сила у Лондону одвојила је Белгију од Холандије. Maréchal, op. cit., t. I, p. 372. et. 527.

6) Laferrière op. cit., t. I, 74.

буде изједначена са правним заблудама које се могу десити у одлукама судским.“¹⁾

У Италији постоји систем претходног одобрења које даје Краљ по саслушању Државнога Савета.

Енглеска, у којој је усвојено начело неодговорности државе односно накнаде штете коју би нанели њени органи приликом вршења своје дужности,²⁾ јесте држава у којој је правило о чиновничкој одговорности добило најширу примену. Само, тежња је судске јуриспруденције да чиновника сматра за одговорног једино у случају теже погрешке, прекорачења надлежности које се равна са преступом или радњом у злој намери учињеном (malicious act.)³⁾

(Свршиће се).

Ж. М. Перић,
ванр. проф. Вел. Школе.

ЗАСТАРЕЛОСТ

ПО ГРАЂАНСКОМ ПРАВУ

Застарелост по грађанском законик у Краљевине Србије, §§. 922.—950. са нарочитим обзиром на његов изворник, Аустријски општи грађански законик, (§§. 1421—1502.)

Пише Алекса П. Милојевић

(Наставак из бр. 20.)

Из аустр. §. 1449. а срп. §. 914. из „Поглавља о престанку, укинућу права и обавеза“ извео је законодавац ово последње поглавље о застарелости (аустр. §§. 1451—1502, срп. §§. 922—950.).

То се бар види на несумњив начин из самог изворника, аустр. горе реченог §. 1449, који гласи: „Права и обвезе престају такођер, када пређе време, на које бејаху ограничене: последњом вољом, погодбом, судчевом изреком или законом. На који начин застара, по закону

1) Le droit administratif belge, par de Footz, professeur à l' Université de Liège, t. I., p. 342.

2) The King can do no wrong -- Краљ не може ником нанети штете. Краљ овде персонификује Државу.

3) Laferrière, op. cit., t. I., p. 26.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Установљења, укида права и обвезе, одређује се у следећем поглављу.“

Само пак поглавље о „Застарелости“ можемо поделити на пет делова. Тако :

Први део — аустр. §§. 1451—1459, срп. §§. 922 до 925. описује, шта је застара, (praescriptio extinctiva), шта ли доселост (usucapio ; praescriptio acquisitiva), као и то шта застарати, а шта се досести може, види срп. §. 934.

Други део — аустр. §§. 1459—1480. срп. §. 926 до 931, утврђује време застарелости делећи га на 1) услуге; 2) покретнине; 3) укњижена права; 4) неукњижена права.

Из овог се одељка види, да је законодавац водио озбиљна рачуна о слободи и праву једнога човека, те је непосредни пренос имовине, ствари, права, из руку првога власника у руке — по реду — другога лица условио једино добром вољом пређашњег власника.

Ко хоће да се о томе боље увери нека прочита у изворнику §. 1478. (срп. §. 929), који утврђује застарелост према лицу другоме по реду на 30 година, као безусловни услов, а одмах за тим решидбом од 14-V.-1858. Бр. 3197 — као актом од законског аукторитета тумачи тај §. тако, да та застара вреди, ако се томе не противе одредбе §§. 1494—1497. грађ. зак., срп. § 931—3. А кад се то преведе са политичкога на обични говорни језик, онда то значи: да је и законодавац стајао на нашем становишту, које гласи:

„Пре ће камила моћи проћи кроз иглене уши, но што ће моћи сусед суседово право досести и остати жив.“

Рекли смо дакле већ, да је ту могуће двоје: 1) Или је први власник драге воље уступио своју имовину овоме другоме на реду лицу; 2) Или је ово друго лице — отмицар прве врсте.

Треће могућности нема.

Трећи део — аустр. §. 1479. срп. §. 930. — утврђује на несумњив начин, да према трећем (другом, ином) лицу сва права и обвезе застарују за тридесет година.

Четврти део — аустр. §§. 1481—1492, срп. §§. 935 до 939, говоре о застарним роковима код појединих права, као изузетку од општег правила.

Пети — завршни део обухвата последњих десет §-а у оба законика (аустр. §§. 1493—1502; срп. §§. 941 до 950.) и њима ћемо посветити нарочите ретке, у про-
дужењу овога чланка.

П о г о в о р.

Довде речено израђено је Јануара т. год. а тек је Јула понуђено на штампу „Браничу,“ којом ми је при-
ликом показан чланак исте садржине, штампан у за-
гребачком „Мјесећнику“ бр. 1—7 од Др-а Мирка Ко-
шутећа.

Проучив овај рад поштованог писца Др-а М. Ко-
шутећа — дошао сам до убеђења, да г. Кошутећ по
овој ствари стоји ближе г. Андри Ђоревећу писцу књиге:
„Систем приватнога (грађанскога) права Краљевине Ср-
бије“ но нама, са чега налазимо за целисходно додати
овоме чланку следеће примедбе на рад г. Кошутећа:

1). Одредбе аустр. §. 933 (срп. §. 655, али без
рока о накнади), §. 1111 (срп. §. 699, такође без рока
о накнади) §. 1479. (срп. §. 930. под а.) §. 1480. (срп.
§. 928. под д.) §. 1483. (срп. §. 936) §. 1486. (срп.
§. 930. под а.) — о застарелости самога права извиру из
начела постављеног у аустр. §§. 1467-8. (срп. §. 929),
по коме *укњижена права* застаревају за *три*, по срп.
за *десет* година; а *неукњижена* за *тридесет*, по срп. за
двадесет и четири године. Укњиженим правима равна су
права *писмено утврђена* (види аустр. §. 1487, а срп.
§. 937 прва алинеја). Редакција измењенога срп. §. 937.
усваја за ова „писмено утврђена“ права *трогодишњи рок*
предвиђен у изворнику у §. 1487. а заборавља, да је
ова одредба изворника у сагласности са трогодишњим
роком његовим из §. 1467., док је тај рок по другој
тачци срп. §. 929. *десет* година, те је из истих разлога,
из којих је унет 10 год. рок у §. 929., требало за наш,
у Краљевини Србији, још *неписмени свет* задржати де-
сето-годишњи рок и код §. 937.

При примени горе речених §§-а треба увек имати
на уму а). Оне основне одредбе *о заузету ствари и права*
из аустр. §§. 309—317; а срп. §§. 198—200.; б). Од-
редбе *о преласку ствари и права у треће руке* аустр.
§. 368, а срп. §. 221. в). *О губитку права својине,*

власности аустријски §. 444., српски §. 302; 299. г). О колизији права, аустр. §. 440, коме би хтео да одговара срп. §. 298, али коме не достаје оно славно тумачење код аустр. §. 440, које ради његове вредности овде дословце доносимо. Оно гласи: § 440. *претиоставља, да је онај, који је прије исасловао укњижбу у земљишник, то и поштеним начином учинимо, и употреба овога параграфа у свези с ошће ваљаними начели о посједу и власништву, садржаними у пређашњем поглављу грађ. зак. може се дозволити само поштеному посједнику (§§. 326; 335; 346; 373; 1477.)* — (срп. §§. 203; 204; 205; 223; 926). — д). Треће лице, које се застаром може користити. О тој ствари говори идућа рeшидба у изворнику код истог §. 440, и тумачећи тај §. и §. 322 (срп. §. 298) §. 1498. (срп. §. 948) каже ово: „Ако се два непоштењаковића сложе па направе уговор (*malae fidei*) по коме се први прави власником нечијег имања, а овај други то купује од њега, као тобожни поштени купац, да то ни мало не веже часне људе, ни сада, ни доцније, ни никада.“ — У осталом тако стоји и у закону (аустр. §§. 1477. и 1493; срп. §§. 926; 927; 941).

2). На истој страни (395. Мјесећника) г. Копутић износи, да по §§. 982 (срп. § 595. без рока) §. 1097 (Срп. §. 687—698) §. 1488 (срп. §. 938) §. 1489. (срп. §. 939) §. 1490. (срп. §. 940) застарује само тужба.

Ове се одредбе законске насигурно оснивају на начелима аустр. §. 1486. срп. §. 930. под а., по коме права редовно застарују за 30 односно 40, а по Срп. за 24 односно 36 година, „ако закон не установљује за које право какво краће време.“ Дакле ова краћа времена застаре су изузетци и установљена су самим законом за багателна (незнатна) или за споредна права, према томе ови краћи рокови нису никаква аномалија, већ су резултат зрело промишљене целисходности.

Трогодишњи рок застаре вреди и за сва периодична давања (данке, камате, плодуживања, алиментацију etc) аустр. §. 1480, а срп. §. 928 под д. (Срп. о порези као специјалан закон продужио је за порезу рок застаре на пет година). —

Да законодавац „писмено утврђена“ права и обвезе (аустр. §. 1487, срп. §. 937) идентификује по последицама са укњиженим правима, потврдио је законодавац

аутентично тумачећи аустр. §. 1497 (срп. §. 945.) (Види Дворски декрет од 30. Сјечња (Јан.) 1819. Бр. 154 зб. пр. зак. „*О питању: да ли се могу допустити прошње за продужење рока у сврху побијања опорука (тестамент) и укњижених исправа?*“

3). Односно „*погодбе заложне* (аустр. §§. 447—9; 469; 1368—1372; 1483. Срп. §§. 304—6; 325—6; 329; 841—3; 936) не делим мишљење г. Кошутећа.

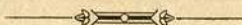
Да не застарује ни дуг, ни залога, о том прејасно говори аустр. §§. 1371 и 1483, а срп. §§. 843 и 936.

Ова незастаривост права тражбине на једној страни и права власности на другој страни, јесте један привилегијум намењен свему свету. Да овај привилегијум није узаконен ради нас обичних смртних људи, то се по себи разуме, али после 1789. године није било политички мудро одвајати нас обичне смртне од привилегованих особа у приватном праву, већ смо ради њих (привилегованих) почашћени и ми обични смртни том привилегијом.

Царски патент од 29. Децембра 1852. бр. 247 д. з. л. (тако звани дједински или „*Avicitaet*“—патент) најбоље посведочава коме су биле дотле намењене ове привилегије. (Аустр. §. 1372, а срп. §. 213, који говори о укидању спахилука). *Не заборавимо, да антихреза цвета и дан-дани.*

Оба ова параграфа из оба закона (аустр. §. 1483, срп. §. 936) говоре о залози, коју поверилац „*има у рукама*“, чиме циљају на залог у ужем смислу, односно на *покретну залогу* и на антихрезу; јер се *хипотеком* баве аустр. §. 1499, срп. §. 947. И кад аустр. §. 1483, додате §. 1371, а срп. §-у 936. додате §. 843, онда ће те сувише лако се домислити, да су ове одредбе резултат прилика под којима су ове одредбе постале, а то је сам почетак овога века, у коме беше још свежа успомена на дворски раскош уз које неминовно иду дворски вухерери, који су умели у напред у своме цепу имати и владалачке цивил-листе и министарске плате. — (Аустр. зак. важи од 1. Јуна 1811. и антихрезу укида. Она ипак живи. Тесар ју 29—XII—1852. поново укида, али она живи и данас свуда и на сваком месту. §. 1483, срп. §. 936. обухвата дакле ручну залогу (*pinus*) и антихрезу).

(Свршиће се)

КОМИСИОН

(По нашем, француском и немачком законодавству)

од

Боривоја Л. Поповића

свршеног правника.

(НАСТАВАК)

У ствари ни у француском трг. закону не постоји пропис, по коме комисионар ради у име свог комитента, и према томе не може се рећи, да је наш законодавац изоставио један принцип, који ни у изворнику није био формулисан. Правило да комисионар ради и у име свог комитента чак је изостављено из пројекта. Art. 91. прописује, да комисионар ради под својим именом а art. 92. показује да је то само најобичнији случај комисиона пошто се из његове редакције види, да је комисионар и онај који ради под именом свога комитента, он дакле служи само као доказ, да art. 91. није апсолутан у захтеву, да комисионар ради у своје име; тај елеменат не условљава појам комисионог уговора, то је само један начин комисионарског поступања у чему на сваки начин нема ничег битнога. И кад је тако, кад art. 91. говори само *de eo quod plerumque fit*, зашто онда узимати друкчије наш §. 58. који је дословни превод art. 91. само услед тога, што је изостављен један пропис, који је служио једино као знак да је тако а који је у осталом био врло zgodan, да потврди и противно схватање по коме комисионар може радити само под својим именом. Да, требало је само једну реч (комисионар) заменити са другом и иста мисао која се покушава извести из изостављања art. 92. била би са свим прецизно изражена *задржавањем истог прописа* и да је законодавац то хтео, он би свакако тако и учинио: изабрао би пут који би пресекао сва нагађања, забуне би се избегле позитивним путем. Мало је незгодно претпостављати да законодавац није био довољно увиђаван, те од два пута која су му подједнако била пред очима, није умео изабрати онај који више годи прецизности.

По нашем мишљењу, изостављања појединих прописа из изворних законика у опште, не треба олако узимати као озбиљне аргументе за поједина тврђења, нарочито не треба то узимати као аргументе за утврђивање важних принципа, као што је случај у питању које претресамо. Законници треба да су угледи потпуности и прецизности, а законодавци, кад хоће какав важан принцип да утврде, увек ће изабрати начин који највише до-

приноси јасности и одређености. То се може најбоље постићи позитивним прописима, а никада ћутањем. (Ако су наши редактори знали да по француском законодавству комисиона има и у случају, кад комисионар ради под именом комитента, а њихово мишљење је било да тако не треба да буде, па су према томе хтели, да у наш закон унесу противан систем, то они не би учинили ћутањем). Из ћутања се не може ништа одређено извести, може се само нагађати. Само је један начин, на који се може доћи до поузданог одговора на питање, шта је законодавац хтео да учини изостављањем каквог прописа. То је: знати из каквих је побуда изостављен дотични пропис, али то треба знати на основу аутентичних података.

На основу аутентичних података и поред најбоље вољени смо могли да дознамо за разлоге, који су руководили редакторе нашег трг. законика, да извесне прописе (међу њима и art. 92.) сами изоставе а тако исто и да неке нове умету. У архиви Држ. Савета постоје истина сва акта, која су пратила израду нашег трг. законика, у којима смо наишли на многе интересне податке односно генезе нашег трговачког законодавства, али на оно што би нам највише требало, нисмо наишли. Нисмо наишли ни на какав записник или белешку, у коме би редактори оставили каквог трага о свом раду. Да ли је комисија, којој је била поверена израда нашег трг. законика, оставила какав записник или тако што, „не знамо, јер тамо где је било највероватније да ће он бити, нема; али на сваки начин да би било од великог интереса наћи га, ако га у опште где има¹⁾).

Пало нам је у очи, да су у нашем трг. закону изостали готово сви чланови Code de commerce-а, који су упућивани на Code civil. Из одељка о комисионарима изостављени су art. 92. и 95., а оба су упућивала на извесна места у Code civil. У времену када је рађен наш трг. законик, у француској литератури се била подигла једна јака струја, која је тежила да трг. законик што више еманципује од примене прописа грађ. законика. Велики број теоричара тврдио је, да веза између трговачког и грађанског законика није тако интимна. За доказ таког тврђења наводили су одредбе трг. законика, које упућују на прописе Code civil-а, из чега су закључивали, да је законодавац само у тим специјалним случајима допуштао непосредну при-

¹⁾ Комисија која је израдила наш трг. законик била је састављена из ових лица: Алекса Симић председник; чланови: Димитрије Црнобарац, Коста Цукић, Јован Гавриловић и Атанасије Николић.

мену грађ. права. Ова је струја била врло опасна по сигурност трг. саобраћаја. Правни одношаји у трг. правном саобраћају били су изложени превртљивим каприсама пракције и обичаја¹⁾.

Могуће је, да је наш законодавац хтео да онемогући оваку аргументацију и некоректно схватање генералног принципа трг. права, да се празнине у трг. закону попуњују прописима грађ. законика.

Било како му драго, довољно је само да утврдимо тај факат, да изостављање art. 92. не треба узети као доказ, да по нашем закону комисионар не може радити под именом комитента.

Према томе утврђујемо и за наше законодавство овај систем: комисиона може бити од две врсте; прва, кад мандатор ради под својим сопственим именом за рачун комитента; друга, кад ради под именом свог комитента. Ове две врсте комисиона разликују се по начину на који мандатор врши налог (комисион). Закон изрично предвиђа само прву врсту, која се у пракци најобичније јавља; друга врста комисиона није изрично предвиђена законом, али пошто у трги, која карактерише прву врсту, нема ничег битног по сам појам комисионог уговора, то се и ова друга врста са свим природно истиче поред прве, нарочито, кад се има на уму, да комисион и није ништа друго до један облик пуномоћства.

Ну, и ако немамо у нашем закону прописа, који би изрично предвиђао другу врсту комисиона, ипак имамо у њему један ослонац, који нас утврђује у уверењу, да је наш систем добар. То је §. 59. трг. зак. који почиње речима: „*сваки комисионар* и т. д.“ У овом законском пропису реч је о једном првенственом праву, привилегији, којом законодавац одликује само једну врсту комисионара, по предмету тако зване консигнаторе или комисионаре-продавце. Ако се хоће наш систем да огласи за нетачан, мора се рећи да је реч „*сваки*“ излишна. Овака излишност била би тим више за осуду, што је у §. 59. реч о једној привилегији комисионара-продавца, а таки изузетни прописи се најстроже тумаче. Свака излишност у закону, нарочито она, која разликује домаћај каке привилегије — што би био случај овде — од велике је опасности по дух закона. Добро је познат принцип: *exceptiones sunt strictissimae interpretationis* и рећи да је у §. 59. трг. зак. реч „*сваки*“ без свог нарочитог

1) Clamageran: De louage d'industrie du mandat et de la commission.

значаја, значи тврдити, да се законодавац огрешио у прецизности, генерализујући један појам, који је требао баш на против да специјализира. Међу тим реч „сваки“ да се са свим лено разумети; њоме се циља на ону генералну разлику међу комисионарима, на разлику, која служи као основ нашем систему. Том речи хтело се рећи, да сви комисионари-продавци: и они, који имају да закључе продају под својим именом и они, који ће је закључити под именом комитента — имају тог првенственог права. Ни на који други начин не може се протумачити реч „сваки“, а да има баш онако значење, као што јој ми придајемо, можемо се уверити из изворника. Као што смо видели, у пројекту франц. трг. зак. стајало је, да има две врсте комисиона (art. 55.); за тим у следећем члану (56.) комисионар који ради у име комитента упућује се у грађ. законик односно неких права и дужности; најзад долази art. 57. (наш §. 59.), који важи за комисионаре-продавце и једне и друге врсте: законодавац их изједначује поново и ту мисао изражава са свим прецизно изразом „сваки комисионар“. Ово је са свим јасно и надамо се, да нико неће рећи, да је наше тумачење речи „сваки“ натегнуто. Исто тако значење имала је ова реч и у art. 93. C. comm.¹⁾ одакле је дошла у наш законик.

Најзад да завршимо ово питање са последњим аргументом који заступници противног система наводе у одбрану свог мишљења.

Вели се у трговини је важна чињеница брзина у отправаљању правних послова. Комисион је установа, којом се потреба брзине задовољава, и законодавац из тог разлога и утврђује правило, да комисионар ради под својим именом; и потреба тајности такође захтева, да комисионари на тај начин врше своје операције.

Ова аргументација, која заступницима првог система изгледа врло срећна, на против врло је слаба.

На првом месту, потреба брзине и тајности није била једини узрок стварању ове установе. Шта више, тешко је рећи, да су ове потребе биле и поглавити узрок постанку комисиона. Проста физичка немогућност, да трговац стигне свуда где га зову послови, приморав га да неке посвршава преко других

¹⁾ Доцније, после зак. од 1863. кад је art 93. C. comm. постао art. 95. израз „tout commissionnaire“ поред дотадањег значења добио је и друго, као што ћемо доцније видети.

лица¹⁾. Кад кажемо немогућност трговца да лично стигне свуда, ми разумемо и немогућност да се послужи каквим лицем, које стоји у његовој служби. Сем тога, не стоји, да комисионари могу допринети брзини само онда, кад раде под својим именом. Питање о овој брзини је са свим фактичко, оно зависи од околности сваког конкретног случаја комисиона. Врло је лако могуће, да је комитент исто толико познат трећима као и комисионар. И шта је онда потребно да комисионар ради за комитента под својим именом? Није немогуће чак и то, да је по брзину корисније, да комисионар ради под комитентовим именом. Може се десити, да комисионар добије налог за како велико предузеће, а међу тим његово стање не даје довољно гаранције, да ће моћи одговорити свима обавезама са којима је тако предузеће склопчано. Трећи би у такој прилици имали са свим оправданог разлога, да се устежу од уговарања са комисионором лично, док на против личност комитентова у стању је да сваку бојазан и устезање уклони. Зар у оваком случају није боље по брзину, да комисионар ради не у своје већ у комитентово име? На ово нам се може одговорити, да се такви случаји у пракци ретко јављају. На овај приговор ми бисмо одговорили, да се у пракци ретко и дешава, да комисионар ради у име комитента, ми то никако не споримо, али тек дешава се по кад-кад, и то дешава се са нарочитим разлогом као што смо видели; хоћемо да кажемо: да је и једна и друга врста комисиона корисна, да брзина може захтевати примену баш друге врсте комисиона.

Па баш и кад бисмо допустили, да је потреба брзине створила ову уставову у трг. саобраћају, и да се та потреба задовољава једино првом врстом комисиона, ми при свем том у нашем систему не видимо ничег што би стајало у опречи са том практичном потребом. Ми на првом месту истичемо да комисионари раде под својим именом и комитент који зна да ће му посао бити брже изведен под комисионаровим именом, — или, ако хоће да његово име остане у тајности, послужиће се том врстом комисиона. Законодавац је добро имао на уму потребу брзине и тајности, и задовољио ју је истичући на прво место ону врсту комисиона, коју најчешће изазивају ове потребе.

У осталом, у трговини исто тако важне чињенице као и брзина јесте *кредит и сигурност*. Законодавац ако хоће да одговори своје позиву, не сме занемарити ни једну од ових трију

¹⁾ Clamageran op. cit: De la commission en ancien droit.

потреба саобраћаја; нарочито не сме занемарити кредит, који је „душа и живот трговине“¹⁾. Кредит врло често претпоставља другу врсту комисиона првој. Комитент, чији кредит врло лако може бити већи од комисионаровог, може његове благодети уживати само тако, ако посао буде закључен под његовим именом; или комитенту је потребна извезбаност и способност комисионарева, али није поуздан у његову солвентност, с тога он хоће да му комисионар изврши какву операцију, али у интересу сигурности под његовим (комитентовим) именом.

Колико интереса може имати комисионар, да посао не закључује под својим именом, најбоље се види по напред наведеним речима чувеног трговца писца Саварија.

Из свега што смо рекли лако је увидети, да и друга врста комисиона има свој практички *raison d' être*. И онда, рећи, да комисионари могу радити *само* под својим именом, значило би са овом корисном установом стати на по пута; тврдити, да је комисионар користан само онда кад ради под својим именом, значи унапред претпостављати, да је он од комитента познатији и кредитно јачи. Не. Кад комитент тражи да комисионар закључи посао под његовим именом, онда је на сваки начин за њега кориснија друга врста комисиона. Тврдити противно, значи знати боље интересе комитента, него што их сам он зна.

Најзад да напоменемо да се овај последњи аргуменат првог система може обрнути и против њега самог. Ако се усвоји, да је комисион установа у којој се манифестује потреба брзине у саобраћају, као што тврде присталице првог система, онда се може рећи, да је тај циљ промашен и да је ова потреба повређена прописом, да комисионари раде само под својим именом, јер виделисмо да се може десити случај, да брзина захтева да посао буде закључен под комитентовим именом.

А да ли је у пуномоћству битно, да пуномоћник ради у име свог властоловца? И ово је питање спорно, и овде би имали посла са аргументима, који су врло сложни са досадањим у питању о комисиону, као: законска дефиниција, изостављени прописи из изворника (аустр. грађ. зак.), практичка опортуност и т. д.

Ну, далеко би нас одвело упуштање у детаљно расправљање овог питања. Ми ћемо се ограничити само на неколико примедба.

1) Bravard Demomgeat: *Traité de droit commercial* t. I. p. 28.

Одмах се разуме, да ми не држимо, да је репрезентација битни услов за пуномоћство исто као што и *подметништво*¹⁾ не сматрамо за суштаствен елеменат комисионог уговора. Да у томе не грешимо, довољно сведочи та околност, што је и комисион једна врста пуномоћства. У овој врсти пуномоћства мандатор ради у своје име. Као што ћемо видети доцније, комисион је релативан трг. посао, т. ј. сам по себи, посматран као *изолисан* уговор, он није трговачки посао, комисион, већ грађански — пуномоћство, па ма мандатор радио у своје име. Такав је систем нашег законодавства; закон сматра за трговачки посао *предузеће комисионарства* (§. 17. т. 4. зак. о устр. трг. суда). Према томе комисиона у смислу закона нема, кад се једно лице *случајно* обвезе, да за рачун другога изврши какав посао, ма га извршио и под својим именом. То не споре ни заступници првог система. У таквом случају има само простог пуномоћства и шта онда излази? Излази, да је систем нашег законодавства такав, да се по њему пуномоћство *може* јавити и тако, да мандатор ради под својим именом.

Онима, који тврде, да пуномоћства има само онда, кад пуномоћник ради у властодавчево име, ми бисмо поставили ова два питања: а) *шта ће бити, кад мандатор произвољно закључи за рачун властодавца посао под својим именом;* и б) *како би квалификовали уговор, по коме се једно лице обавезало, да за рачун другога, а под својим именом, изврши какав посао?*

Ако би остали доследни, на прво питање би морали одговорити: да властодавац може у таквом случају мандатора одбити и тужити га за неиспуњење уговора, чију је природу својевољно изменио. То би била једна бесмислица савршено противна духу закона и природи ствари. Одговор, да овде има *negotiorum gestio*, био би прилично натегнут.

Друго питање намеће се у пракци врло често. Ништа обичније него уговори, којих смо квалификацију у питање ставили. Тако на пример: сиромашак чиновник, да би дошао до потребног новца, хоће да прода неку ствар. Његова осетљивост не допушта му, да лично изврши продају, и он је врши преко другога, који, да би име правог продавца остало у тајности, продаје под својим именом; или А хоће да купи неку ствар, а зна да Б неће хтети њему да је прода, или тражиће му велику суму као продајну цену, или, пошто није са њим познат, неће

¹⁾ Израз *подметништво* извели смо из израза *подметник*, којим г. Андра Ђорђевић назива комисионара, који ради под својим именом.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

да му прода на почек и т. д. С тога А овлашћује Н-а, да од Б-а купи ту ствар за његов рачун, али под својим именом. Шта су оваки уговори, ако не пуномоћство? Сви елементи пуномоћства ту су, и држимо, да ништа неће бити противно духу закона, тако их и узети и ако мандатор ради за властодавца под својим именом. По противном мишљењу, за оваке уговоре не би било законске одредбе, и морали бисмо их уврстити у „безимене уговоре“, а појам о безименим уговорима, прилично је застарео.

Да напоменемо само, да има и код нас писаца, који држе, да пуномоћник може радити и под својим именом¹⁾.

Према свему до сад реченом, разлика између пуномоћства и комисиона није у томе, што пуномоћник ради у властодавчево име, а комисионар у своје сопствено; критеријум комисиона не лежи у начину, на који мандатор ради.

У чему онда?

Одговор нам даје сама природа комисиона, сам тај факт, што је комисион специјална установа трг. саобраћаја, и што је о њему реч у трговачком законику, а пуномоћство је под владом општег, грађ. законика: комисион има за предмет *трговачки посао*, а пуномоћство *грађански*.

Истина је, да закон овај факат нигде не истиче нарочито и то је једна непотпуност, која је ушла у наш законик из француског Code de commerce-a. Ну ова непотпуност не може се узимати као велика грешка законодавчева, јер сама природа ствари, дух целог закона, прописи одељка II. главе IV. трг. законика, довољно откривају мисао, да комисион има за предмет трг. посао.

Интересно је, да су редактори француског Code de comm. сматрали за излишно, да нарочито наглашавају у законику, да комисион може имати за предмет само трг. посао. При претресу пројекта Code de comm. у франц. Држ. Савету (Conseil d'Etat) један члан (Merlin) приметио је ту непотпуност, и побојао се, да не буде пред трг. судове доведено као комисионар лице, које је изабрало за своје занимање вршење каквог нетрговачког посла, за рачун других. Одмах је одговорено, да је ова бојазан неоснована; јер законик у својим одредбама (гл. IV. одељ. II. код нас) предвиђа само оне комисионе, који имају за предмет трг. операције (продаја и куповина робе, *commissionaire*

¹⁾ Матић у свом објашњењу грађ. законика на стр. 836. вели: „пуномоћје је или јавно или тајно“.

en marchandises); назив о *комисионарима* довољно открива мисао редактора. Даље, примећено је, да је реч *комисион* довољно објашњена природом закона: у трговачком законику, та реч може означавати само оне комисионе, који се односе на трговачке ствари. Преко примедбе првог члана (Merlin-a), прешло се¹⁾.

Ну, није довољно за комисион у смислу закона само то, што мандатор има да изврши трг. посао. Комерсијалитет овог посла условљен је квалитетом његовог вршиоца: комисионар треба да има својство трговца, па да његове, у објективном смислу грађанске операције, добију комерсијалну особину. Комисион добија комерсијалну особину од свог вршиоца, субјекта — с тога се овај уговор ставља у категорију субјективних или релативних трговачких послова.

Ова важна околност изводи се из §. 17. зак. о устр. трг. суда. Ту се вели: закон сматра за посао трговачки „*свако предузеће комисионарства или подвоза на суву или на води*“ (тач. 4.). *Закон, дакле, не оглашује сам комисион за трговачки посао, већ комисионарство сматра за трговачко предузеће.*

Комерсијални карактер *предузећа комисионарства* преноси се на сваку поједину *операцију комисиона*, које према томе постају трговачки послови а *ipso facto*, комисионар стоји у хипотези § 1. трг. законика. Из овог се види, да су појмови: комисион — трговачки посао и комисионар-трговац *корелативни*. Без комисионара (професионални назив) нема комисиона, исто као што некада, кад је цело трговачко право носило субјективни карактер, без трговца није било трговачког посла.

Трговачки су и сви они послови, које изврши трговац, а који се односе на његову трговину (§. 17. тац. 4. у вези са §. §. 16. и 19. устр. трг. суд.). Према том принципу биће трговачког посла и у случају, кад трговац, који се не бави комисионарством, изврши случајно какву комисионску операцију. Разуме се, да ће и овде бити трговачких комисиона у смислу закона, ма да не може бити речи о каквом *предузећу* комисионарства. Овим се, у осталом, само потврђује тачност принципа, да је појам комисиона условљен трговачком особином субјекта. Трговачку особину мандатор задобија или од комисионарства или ма од којег другога трговачког предузећа.

Према томе, кад хоћемо да повучемо разлику између пуномоћства и комисиона, треба комбиновати ово двоје: природу предмета и квалитет субјекта. Пуномоћство има за предмет

¹⁾ Locré: *Esprit de loi* XX. p. 97. (cit. Ch. L. Caen & Ren.).

грађанско-правни посао, а комисион трговачки; у пуномоћству мандатор је грађанско-правна личност, а у комисиону трговац. Кад се у мандатном уговору стекну обадва елемента — комерсијални предмет и комерсијални субјект — тек онда се може рећи, да ту има комисионог уговора. Ако једног од ових двају елемента нема — нема ни комисиона у смислу закона. Тако, ако је предмет мандатног уговора трговачки посао, ако мандатор није комисионар по занимању нити трговац у опште, онда ту нема комисиона, пошто не достаје услова из §. 17. тач. 4. устр. трг. суд., исто тако нема комисиона и у случају, кад је мандатор трговац, али предмет уговора није трговачки посао. У овом је случају изостао субјективни елемент комисионог уговора.

Критеријум комисиона лежи у комбинацији комерсијалности објекта и субјекта мандатног посла.

Овде би било место, да дамо дефинитивну формулу комисиона. Ну, згодније ће бити, да се пре тога, макар у најкраћим потезима, упознамо са још неким лицима, која у трг. саобраћају играју сличну улогу као и комисионари и том приликом уочићемо још неке особитости комисиона.

Трговачки агенти (str. sensu) пуномоћници, деловође, прокуристе, калфе, калаузи и т. д. — који као и комисионари врше трговачке послове за рачун својих налогодаваца (шефова), — имају једну заједничку црту, а та је њихов зависни положај према појединим трг. кућама. Ова лица нису трговци, јер немају својих одвојитих трг. предузећа; то су више мање најамници појединих трговаца, акцесоријуми трговачких предузећа својих шефова. Лице из ове категорије ангажује своје услуге искључиво у корист једне или више, али увек строго ограниченом броју трг. кућа, а отуд последица да своје услуге нити могу одрећи принципалима, нити пак смеју уступати страним другим трговцима; сем тога, ова лица не смеју трговати за свој лични рачун. Комисионари су независна класа трговаца sui generis. Сем тога, лицу из поменуте групе, поверава се читава грана трговине, или једна категорија трговачких операција, док је у комисиону друкчије; операције, које се имају да изврше, индивидуално су одређене, (продаја или куповина те и те количине робе и т. д.).

Посредници су као и комисионари спомоћна лица трговачког саобраћаја, и при том независна класа трговаца sui generis. (Гл. IV. одељ. I. трг. зак.). Независност њихова је у томе, што као особена класа трговаца стоје са својим услугама на расположењу целог трговачког света, а не у служби појединих кућа;

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

ну, с друге стране, њихова независност је ограничена тиме, што им је забрањено да тргују за свој рачун, (§ 55. трг. зак.¹⁾. Ну оно што најјаче истиче разлику између комисионара и посредника, то је, што се улога последњих, при закључивању уговора, своди само на то, да приближи уговорне странке, које *саме закључују погодбу*, а посредник *исчезава*. Услуге, које посредник даје странкама при формацији уговора, јесу само фактичне. Комисионар интервенише као уговарач, продавац, купац и т. д., било у своје било у комитентово име; услуге које он даје јесу правне.

Ово што смо изнели са теоријског гледишта довољно је, да обележи разлику између комисионара и посредника. Међу тим, у пракци се појављују тешкоће. Чини нам се, да се код нас не води рачуна о томе, да су комисионари једно, а посредници друго. Ми смо били сведок једне погодбе, коју је закључио „сензал“ Н. са извесним овдашњим лицем, и то закључивао је као прави комисионар, под својим именом, за рачун другог, чије је име енергично чувао у тајности. По §. 55. трг. зак. то није „*смео*“ радити. У опште, изгледа нам, да се на ову законску забрану, која је чак и санкционисана у §. 56. извесним казнама, као и на остала правила о сензалима, врло слабо обраћа пажње. То је може бити за то, што код нас у пракци о посредницима, комисионарима и трг. агентима владају веома конфузни појмови. Овде не мислимо на берзанске сензале, за које важе нарочита специјална правила, утврђена статутом берзе.

Све што смо рекли до сада о карактерним одликама комисиона своди се на ову дефиницију: *комисион је уговор, по коме се један трговац, комисионар, за извесну награду, коју му друго лице, комитент, има да да, обавезује, да за рачун тог комитента изврши било у своје сопствено, било у комитентово име, једну или више индивидуално одређених трговачких операција.*

Да се само мало задржимо на појединим деловима ове дефиниције.

Комисионар ради за награду; комисион је, дакле, двостран теретан уговор, док је пуномоћство по правилу добротин уговор. У трговини се ништа не чини бесплатно, и чим се пуномоћство јавило у трговачко-правном саобраћају ео ipso његов сентиментални карактер морао је претрпети фијаско; у овом

¹⁾ Наведени пропис нејасно је редигован; изгледа, да посредник не сме трговати једино са „нарученим послом“, а то би било погрешно; посредник не сме трговати у опште — (в. Ст. Вељковић: Објашњење трг. закон. I. 214).

новоме својству пуномоћство се није могло више да сматра за уговор *qui originem ex amittitia atque officio trahit*. Овај елеменат нема у себи ничег битног по карактер комисионог уговора. У природи је комисиона, да је за награду, према томе комисионар има права на награду *pleno iure*, без нарочите стипулације; ну ако награда и јесте у природи овог посла, не може се рећи, да је она битни знак његов, *conditio sine qua non*. Тако биће комисиона и онда, кад се комисионар обавезе, да бесплатно ради, само ако уговор има све остале карактерне одлике комисионог уговора. Исто тако и у пуномоћству није битно, да пуномоћник ради бесплатно.

(Свршиће се).

КОНВЕРСИЈА ЈАВНИХ ДУГОВА

(4. Наставак)

VII.

Конверсија као средство за уједињење државних дугова.

Узмимо — (финансијска историја европских држава пружа нам довољно примера) — да у некој држави има у исто доба већи број разних врста државних дугова. Како су постали у разна времена, то они и имају карактеристичну црту оне епохе, у коју пада њихов постанак. Они су чеда свога времена. Карактеристични знак неке кредитне епохе и, зајма из тога времена налази се у условима зајма. А како се нарочито у каматној стопи некога дуга огледа кредит државе у доба набавке новаца, то ће поједине врсте дугова, нарочито ако су неки постали у ратно или иначе узрујано доба, а други у мирно време, показивати велику различност нарочито у каматној стопи.

Треба ли према томе држава да своје разне дугове у исто доба и тако да конвертује, да на место свију ових разних дугова ступи нов уједињени државни дуг, — треба ли да се конверсија веже са уједињењем државних дугова?

На питање ово разво су одговорили стручњаци француски — који су, поред инглеских, најврснији специјалисте у овој материји. Ауторитети као Жермен и марки Одифре безусловне су присталице уједињења, док на против чувени теоричар Лабегри (Labeugrie) заузима противно гледиште. истина, као што ћемо после показати, са знатним ограничењем свога противнога мишљења.

Као језгро свију приговора, који се истичу против уједињења државних дугова у опште, може се означити мисао, да државни дугови не могу бити уједињени, „јер је постанак појединих врста различан, јер се кредит државе мењао, и да су с тога задужнице разне према њиховом постанку“, — мисао, коју смо ставили на чело овога одсека, коју безусловно признајемо, али из које ипак не можемо да изведемо, да се уједињење дугова не да остварити. Разноликост државног кредита, а према томе и каматне стопе појединих дугова постојала је већ у времену, кад су постале поједине врсте дугова; али на што да се ова разноликост из можда давне прошлости безусловно провлачи у садашњост и будућност, када за све ове разне врсте дугова постоји сада исти кредит државни и исте околности новчаног трга?

Разуме се да уједињење неће имати трајни резултат у томе смислу, да ће оно и у будуће моћи спречити нове врсте задужења, која ће се по условима својим разликовати од већ постојећих државних дугова. Будућност ће, и после извршеног уједињења, стварати нове задужнице, чеда свога времена, а при њиховом издању водиће се и мора се водити рачуна о можда међу тим насталој промени кредита променом каматне стопе ит.д. Те задужнице издале би се да стари државни дуг и није уједињен, али би у великој количини разних врста старих државних дугова изазвале велику забуну.

Шта значи велики број једновремено постојећих разних врста дугова — под разним условима учињеним, можда у разним вредностима укамањеним и под разним грађанским и административним правним нормама стојећим — можемо кратко овако одредити: терет за државу, која се при администровању својих дугова мора обзирати на све ове многостручне различности, а неприлику за државне повериоце, од којих се не може тражити нарочита студија свију често контрадикторних услова (н. пр. ка-

мата, застарелости и т. д.) разних врста дугова, те који услед тога због незнања ових различитих норама за сваки дуг, могу лако и штету претрпети.

Противници уједињења имају за своје мишљење у првоме реду француске дугове у виду, те немају пред собом ону шарену слику, коју дају државни дугови у другим европским државама почетком или у средини XIX. века. Иначе би можда променули своје мишљење.

Али и ти противници изреком признају, да је жалосно имати у исто доба дугове са $5\%_0$, $4\frac{1}{2}\%_0$, $4\%_0$, и $3\%_0$ и веле, да је најпааметније, да се изврши уједињење лаганим темпом поновљеним конверсијама, — мишљење, коме и ми приступамо а које, јер долази од противника, садржи значајно признање за начелну остварљивост и вредност уједињења.

VIII.

Тако званих „шест начела конверсије“ по Лабејрију:

Лабејри, француски финансиста и писац највећег досада обнародованог научног дела о конверсији, ставља пред претрес појединих врста конверсије један одељак, у коме наводи и свестрано разлаже начела, које назива „општи принципи конверсије“.

Ми ћемо ова начела навести тачно по реду као код Лабејрија и при њиховом набрајању видећемо:

од чести неопходне предуслове за остварење конверсије,

од чести битне знаке сваке конверсије,

од чести напоследку услове за успех конверсије, а тиме ће се показати, да је збир свију ових услова под заједничким називом „начела конверсије“ доста произвољан.

I. Прво је основно правило, „да понуда исплате мора бити озбиљно и искрено замишљена“. „Држави“, вели Лабејри, „која хоће да мења услове уговора постојећег између ње и њених поверилаца, стоји на расположењу само једно законито средство, а то је..... исплата (враћање зајма)“.

У формулисању овога правила има полемике према мишљењу, које нарочито заступају француски финанси-

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

сте (Лафит), да је уговор државе са њеним повериоцима уговор на срећу. Према том погрешном схватању треба горње правило нарочито нагласити, тим пре, што је понуда исплате битни знак појма конверсије, па смо га и ми тако претставили.

II. Рента, која се има конвертирати, мора да је својим курсом прешла пари. Ово правило, које поставља неопходан предуслов за примену конверсије у опште, одговара у свему захтеву, који смо истакли, на име падању фактичких камата ренте испод њене имените каматне стопе.

III. Државне хартије, које промзном ступају на место задужница старог конвертираног дуга, морају имати вредност, која стоји бар на пари са последњим.

IV. Држава с алтернативом исплате мора предложити својим повериоцима издавање нових задужница, које имаоцима ренте дају актуелну и непосредно остварљиву корист.

V. Предлози, које држава приликом конверсије ставља својим повериоцима, морају бити прости, јасни и тачни.

VI. Конверсија мора бити обавезна и општа, и односиће се на све задужнице, које састављају неку врсту дуга.

Начела побројана под III. до VI. у ствари су услови или савети за успех конверсијоне операције.

IX.

Врсте конверсије

Из односа имените главнице новог према именитој главници старог дуга добијамо теоријски три врсте конверсије.

I. Издаје ли држава за сваку задужницу старог дуга задужницу новог дуга, гласећу на исту имениту вредност, а са оном каматном стопом, која приближно одговара текућој каматној стопи новчаног трга, онда се тиме не умножава укупна сума њеног дуга. Ова врста конверсије зове се „конверсија са равном главницом дуга“, а неки је, нарочито француски стручни писци, с погледом на количину камате, називају „конверсијом *al pari*“ (т. ј. текуће каматне стопе).

II. Издаје ли држава за сваку задужницу старог државног дуга задужницу новог дуга, која гласи на већу имениту вредност н. пр. за 100 главнице старог дуга 133 главнице новог дуга, али ових 133 са мањом каматном стопом него што је текућа, онда се тиме увећава укупна сума главнице државног дуга. Ова друга врста конверсије, при којој каматна стопа новог дуга стоји испод каматне стопе новчаног трга, може се назвати „конверсија са повећањем главнице дуга“, или са погледом на камату „конверсија испод пари“.

III. Издаје ли држава на послетку за сваку задужницу старог дуга задужницу новог дуга, која гласи на мању вредност, н. пр. за 100 само 80, али ових 80 са већом каматом (рентом) него што је текућа каматна стопа, онда се тиме смањује сума главнице државног дуга. Овај трећи вид конверсије називље се „конверсија са смањењем главнице дуга“, или, по њеном проналазачу Августу Ламберу, „Ламберов систем конверсије“.

Да пређемо сада на подробнији опис појединих особености сваке од ових трију врста.

I. Конверсија са равном главницом дуга

Ако је курс 5% ренте у именитој вредности од 100 скочио на 125, од куда се формулан

$$125:5=100:x$$

долази, да је $x=4$, т. ј. да државна рента носи 4 на сто, онда ће држава сазвати своје повериоце и, примењујући систему конверсије са равном главницом дуга, представиће сваком повериоцу ово:

„Обвезница, која данас стаје на тргу 125, даје повериоцу годишњу ренту од 5; то је то исто, као кад би имао обвезницу, која гласи на 100, 100 кошта, а носи му 4 годишње ренте“.

Држава ће дакле предложити своме повериоцу замену сваке 5% задужнице старог дуга у именитој вредности од 100 за 4% задужницу такође од именитих 100 новог државног дуга, а поверилац ће у већини случајева пристати на овај предлог, јер је укамаћење, које му пружа нова државна хартија, равно са укамаћењем, које је у то доба уобичајено на новчаноме тргу. Разуме се по себи, поменута понуда државна за замену мора

бити стављена са понудом враћања дуга, тако да пове-риоцу остаје слободан избор између обе евентуалности. То је у осталом битно за појам конверсије.

Ако хоћемо да кратко и јасно представимо практички успех такве конверсије са равним капиталом дуга, можемо казати: држава је терет камата својих дугова сразмерно смањила по мерилу односа на новчаном тргу, а главницу дуга оставила је исту.

Користи ове врсте конверсије очигледне су. Она значи за државу често знатну уштеду у садашњости — дакле олакшицу за порезничке обвезнике, — она омогућава нове конверсије у будућности а свагда уз кретање текуће каматне стопе на новчаном тргу, и она оставља непромењену имениту главницу државнога дуга. Она има одличност, која се не може довољно ценити при таквим финансијским операцијама, а то је јасноћу, простоту и разумљивост за грађанина, да и није искусан финансиста. Знатни ауторитети на пољу финансијске науке и политике, ценећи све те врлине, без скоро сваких рђавих страна, заступали и препоручивали су овај елементарни поступак при конверсији, тако да је нашао у пракси примене у много случајева.

Прва значајна редукција годишњих камата народнога дуга средством такве конверсије извршио је у Инглеској Пелхем у години 1749.

Године 1748. износио је инглески народни дуг, фундиран и нефундиран, на 78,293.313 L. Три четвртине од прилике носиле су камату 4 на сто. Свршетак аустр. наследног рата у тој години изазвао је скакање државних хартија и кад је 1749. курс $3\frac{1}{2}\%$ и 4% задужница био преко пари, држао је министар финансија Пелхем да је дошло време за конверсију 4% хартије. При дебати у доњем дому изказао је Пелхем своје значајно мишљење, да смањивање камате значи скоро то исто што и враћање толике исте суме главнице; влада не може смањити отплату камате државног дуга, а да оним повериоцима, који се с тим не саглашавају, не понуди исплату у готову, а таква исплата захтева одказ на годину дана у напред.

Пошто су 3% хартије нотиране al pari, а $3\frac{1}{2}\%$ преко пари, то се требала отплата камате за 4% хартије редуцирати после 12 месеци на $3\frac{1}{2}\%$ на сто и ово укамаћење

требало је ујемчити за седам година, по истеку пак тог времена наступило би ново смањење на 3 на сто.

Конверсија је по предлогу Пелхемовом извршена и донела је годишњу уштеду камате у 27.2067 L за пет година од 1750.; 350.101 L за идуће две године, а по 544.134 L после 1757.

(Свршиће се)

ИЗ СУДНИЦЕ

XLVII.

Тумачење §. 486. грађ. судс. поступка.

(Одлука опште седнице Касац. Суда)

Тужилац Кр. тужио је Суду Д. Ј. и тражио да Суд поништи продају његовог имања као неуредну, поред осталих и са тога разлога, што су три лициганта олустали од даљег лицитирања и кауција им је враћена, па је тек после њиховог одустанка, кад је остао само један лицигант, с њим лицитација и закључена.

По овоме је првост. суд пресудом својом од 8. августа 1898. год. Бр. 15800. одбио тужилачку страну од траженог уништаја јавне продаје, а ову је пресуду одобрио и Апелац. Суд пресудом својом од 21. септембра т. г. Бр. 3272.

Ну по жалби тужилачке стране Касац. Суд примедбама свога П. одељења од 19. октобра т. г. Бр. 8170. поништио је поменуту пресуду Апелац. Суда, поред других и из ових разлога:

„Из протокола лицитације у коме је забележено да су, осим купца Ј., лицитирали још три лициганта, види се, да су ови последњи изјавили да одустају од даљег лицитирања и кауција им је враћена, и да је после њиховог одустанка лицитација закључена. Отуда излази да та три лициганта нису учествовали у даљем лицитирању до самог „теслима“, него је у моменту закључења лицитације остао само један лицигант, купац Ј.

Суштина надметања при јавним продајама састоји се у томе, да лициганти до последњег момента или до самог закључења продаје, учествују у надметању; а кад тога овде није било,

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

WWW.UNIBE.BE

није могло бити ни правног надметања. По томе закључена званична радња само са једним лицитантом противна је §. 501. грађ. пост. који важи као узрок за поништај продаје, пошто се по §. 486. гр. пост. тражи да има најмање два лицитанта“.

Ну Апелац. Суда није усвојио ове примедбе Касац. Суда, већ је под 23. октобра т. г. Бр. 3724 дао противвразлоге.

Противвразлози који су се односили на горње примедбе ови су:

„По нахођењу Апелац. Суда примедбама својим одељење Касац. Суда даје несвојствен и узан смисао наређења §. 486. грађ. пост.

Тако, битност, суштина надметања при јавној продаји не састоји се у томе, да надметачи — лицитанти — до последњег момента, односно до самог закључења продаје учествују у надметању, као што одељење Касац. Суда узима, јер по самој природи овог посла не може се одређивати, па по томе не може се ни тражити то, да надметање иде по неким одређеним интервалама, нити се пак могу постављати границе или повремени размак докле ће оно трајати; а на име: да ли до *закључења продаје, теслима*, или само за неко *извесно време*, — него је при овом послу, као што сам етимолошки значај речи „надметање“ јасно казује, *битно* то: да је у ствари — *de facto* — било *такмичења, надметања* између купаца, па ма оно трајало и за *најкраће време*; пошто купца за куповину предмета јавној продаји изложеног, као што је то јавно познато, не одређује дуже или краће надметање, односно веће или мање учествовање осталих купаца, већ једино интерес, који он у тој куповини за себе налазио буде.

По томе, када се из протокола држане лицитације дана 20. маја тек. год. види, да су при тој продаји сем туженог Ј, учествовали још 3 лицитанта и да су се они надметали са туженим Ј., јер су давали сваки од њих извесну суму, односно куповну цену, онда су ова факта, која су утврђена поменутиим протоколом, као јавном исправом, по §. 187. гр. пост., довољна за појам *надметања*, па се по томе не може ни порећи, да је било *надметања*, нити се доследно томе узети, да је при овој продаји био *тужени Ј. једини надметач*; јер та околност што су остали лицитанти раније одустали од лицитирања, па је то нарочито стављено и на протокол и неким од њих одмах враћена кауција, — не тврди, да није било *никаког надметања*, него на против јасно казује, да је било надметање, па да је *престало*,

а баш с тога што је даље надметање престало, продаја је и остала на туженом Ј., као купцу, који је највећу цену дао.

У осталом тако би се ова ствар имала узети и онда, да су остали лицитанти по одустанку од даљег надметања — лицитирања — одмах и отишли, а у овом случају у толико се пре има тако узети, што су ти лицитанти до закључења продаје, теслима, остали и као присутни при продаји и они *потписали протокол* литициације, као што се из овог протокола види.

Осим тога да се тако има разумети ово законско наређење §. 486. гр. пост., служи као аргуменат други став његов, који предвиђа случај, кад при каквој продаји има више присутних купаца, али опет нема *два надметача*, а то је тај, кад један купац *с места*, дакле, први понуди за имање такву цену која би истина била већа од *процењене вредности*, али би се тиме одузела била могућност осталим купцима да лицитирају надмећу се — те прописује, да тада извршна власт протоколарно саопшти то представшим поверитељима, и ако се ови том ценом задовоље, да имање том једном надметачу уступи.

Али овакав случај према напред изложеном овде не стоји, јер протокол литициације тврди, да је тужени Ј. на послетку понудио цену 206.100 дин. и за исту као највећу цену му је и имање и уступљено било“.

Општа седница Касац. Суда од 28. октобра 1898. године Бр. 8643. нашла је да не стоје горњи разлози примедоба II. одељења Касац. Суда, већ је усвојила противразлоге Апелац. Суда.

Према овој одлуци: *јавна продаја је уредна ако је било надметања ма и најкраће време, а није потребно да је све до закључења литициације било најмање два лицитанта.*

Београд, Новембра 1898.

Саопштио
Мих. М. Радивојевић

XLVIII.

Где је смеша имања и задружног труда, у случају распре између таквих лица суди се по основима ортаклука. (Гл. XXVII. зак. грађ.)

По тужби Ј. С. противу С. С. првостепени пожаревачки Суд пресудом својом од 22. Септембра 1879. Бр. 17.607. осудио је туженог да плати тужиоцу кирију на земљу и заслугу, свега 1030 динара.

и кирију, јер он сам признаје, да код туженог није отишао, да га служи, нити му је принео своје имање да ради под кирију, где је две године и седео, оженио се а после изашао, без да се зна чијим узроком — §. 180. грађ. поступка. Исто тако, тужилац нема права на тражење своје ни по основу усиновљења, јер он сам признаје, да између њега и туженог уговора писменог о усиновљењу нема, а кад овога нема, онда по §§. 137. 143. и 145. грађ. зак. нема ни усиновљења.

Према томе, што тужилац према реченом нема права на тражбу, и према томе што он наводи, да је код туженога дошао и смешао своје имање са његовим, да заједно раде, па се ово утврђује и испитаним сведоцима, спор се овај има расправити по Височајшем Решењу од 22. маја 1852. г. Бр. 625, којим је објашњен §. 528. грађ. зак. и по глави XXVII. овог законика, јер се овде јасно види, да је тужилац *заједничар* а не прост слуга, и по овом основу тужилац би имао право само у толико, да своје имање натраг прими и да са туженим дели *приновок* ако га имају, но о овоме није сада спор, јер тужилац признаје, да је своје имање натраг примио.

Саопштио

Ст. Максимовић.

СТРАНО ПРАВОСУЂЕ

II.

Кад је једна тражбина интабулисана само на извесном делу имања, које је некада припадало једном суопственику, па се из књига не види, који је тај део онда, кад има да се подели цена добивена за цело имање, треба ради исплате интабулисаних тражбина образовати толико маса, колико је у време интабулисања тражбине било суопственика.

Једно сељачко економно добро, непокретно имање Х., припадало је некад на једнаке делове Д-у и Б-и, а на половини Б-ој имао је Ц. хипотеку за обезбеду своје тражбине у фор. 300. — Доцније стекне Б-а цело непокретно добро, и на основу бележничког акта прода 1895. год. половину истогa своме мужу

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

и кирију, јер он сам признаје, да код туженог није отишао, да га служи, нити му је принео своје имање да ради под кирију, где је две године и седео, оженио се а после изашао, без да се зна чијим узроком — §. 180. грађ. поступка. Исто тако, тужилац нема права на тражење своје ни по основу усыновљења, јер он сам признаје, да између њега и туженог уговора писменог о усыновљењу нема, а кад овога нема, онда по §§. 137. 143. и 145. грађ. зак. нема ни усыновљења.

Према томе, што тужилац према реченом нема права на тражбу, и према томе што он наводи, да је код туженога дошао и смешао своје имање са његовим, да заједно раде, па се ово утврђује и испитаним сведоцима, спор се овај има расиравити по Височајшем Решењу од 22. маја 1852. г. Бр. 625, којим је објашњен §. 528. грађ. зак. и по глави XXVII. овог законика, јер се овде јасно види, да је тужилац *заједничар* а не прост слуга, и по овом основу тужилац би имао право само у толико, да своје имање натраг прими и да са туженим дели *приновак* ако га имају, но о овоме није сада спор, јер тужилац признаје, да је своје имање натраг примио.

Саопштио

Ст. Максимовић.

СТРАНО ПРАВОСУЂЕ

II.

Кад је једна тражбина интабулисана само на извесном делу имања, које је некада припадало једном сусопственику, па се из књига не види, који је тај део онда, кад има да се подели цена добивена за цело имање, треба ради исплате интабулисаних тражбина образовати толико маса, колико је у време интабулисања тражбине било сусопственика.

Једно сељачко економно добро, непокретно имање Х., припадало је некад на једнаке делове Д-у и Б-и, а на половини Б-ој имао је Ц. хипотеку за обезбеду своје тражбине у фор. 300. — Доцније стекне Б-а цело непокретно добро, и на основу бележничког акта прода 1895. год. половину истога своме мужу

А. По траженом извршењу противу супружника А. и Б. би продато ово непокретно добро, на коме је постојало још више хипотека, а међу њима и хипотека Штедионице Е., и при распореду цене добивене за имање, би одређена сума у фор. 345. за измирење главне тражбине хипотекарног повериоца Ц., заједно са интересом, и то из обе половине имања и А. и Б., из сваке по пола дакле по фор. 172.50.

На ово решење поднели су жалбе Ц. и Б. с тога, што је Ц-у одређена исплата његовог потраживања у фор. 300., које је залогом било обезбеђено на половини непокретног имања, које је некад припадало Д-у, из суме, која је добивена како од половине која припада А., тако и из половине Б.; а не само из половине А.

Виши земаљски суд одбио је обе жалбе. Јер, ако допста стоји то, да је тражбина Ц. интабулисана на половини имања, које је некада припадало Д-у, и ако је он тражио исплату из те половине, и ако су жалиоци хтели, да се тражбина Ц-а исплати само из оне суме, која је добивена за идеалну половину имања А.; била је и њихова дужност да докажу, да је А. притежавао 1895. године баш ону половину имања, која је раније припадала Д-у, што у ствари није учињено. Шта више прво је Б-а стекла својину оне половине имања, која је раније припадала Д-у, и тек кад је она била сопственица целог имања, она је продала А-у једну идеалну, а не баш одређену половину, ону, која је некад припадала Д-у. — Са истих разлога, а такође неосновано могао би неко од интересованих тражити исплату целог свог потраживања из половине Б.

На жалбу Б. и Ц. Највиши Суд, поништио је обе одлуке нижих судова у спорним деловима, и наложио је првом суду, да цену добивену за имање распореди на следећој основи. Пошто тражбина Ц. у 300 фор. не стоји ни на делу А, ни на делу Б., него је обезбеђена делом Д-а, који сада у књигама више не постоји, то не може ни бити говора о исплати, било из цене добивене за половину А., било из цене Б. Ради распореда добивене суме треба образовати толико распоредних маса (а међу њима дакле и масу Д.), колико је у време интабулисања тражбине Ц. (од 300 фор.) било сусопственика имања, и тада одретити поделу хипотекарног потраживања из те масе. Тако исто даље утврдити поједине суме маса и тада приступити распореду хипотеке штедионице Е., тако да опет буде образовано толико маса, колико је у време завођења те хипотеке било сусопственика и све тако

даље по стању књига постунити. Јер само на тај начин бива подела по ономе како књиге показују, а не исплаћује се потраживање неких хипотекарних поверилаца из неког дела хипотекованог добра на коме према казивању књига и не стоји.

„Allg. Oester. Gerichts Ztg.“

саопштио

Р. Ф.

УДРУЖЕЊЕ ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА

Рад управног одбора.

На овогодишњем скупу удружења, 21. Јуна, међу предметима дневнога реда, био је и *нацрт закона о адвокатима*. Пошто је објасњено да је већ раније израђени пројект закона (штампан у „Браничу“ I. 495) у неколико измењен услед последњих допуна у закону о правозаступницима, те да нема више потребе да се тај нацрт на скупу по ново претреса, скуп је решио: да управни одбор путем нарочитих изасланика што пре, а свакојако још за време садање скупштинске сесије поднесе предлог г. Министру Правде са молбом, да га још овој скупштини предложи („Бранич“ V. бр. 472—473).

Но како је на истом скупу решено даље још и то, да се *нацрт правила о адвокатском пензионом фонду* одмах изради, те да установа о томе фонду уђе начелно у сам закон о адвокатима, а правилник да се предложи удружењу на претрес и усвајање, — то је управни одбор настао, да се тај правилник што пре изради и по одлуци скуна поступи.

Како је одбор са меродавне стране обавештен, да се у летњој сесији овогод. Народне Скупштине не би могао узети у поступак никакав други законски предлог, осим оних које је Влада за ту сесију одредила, то је управни одбор саставио одмах после судског одмора нарочиту комисију из чланова одбора и удружења и она је израдила како правилник о пензионом фонду, тако и наређење, које би о њему имало да уђе у сам закон о адвокатима.

Имајући у виду евентуалност, да Народна Скупштина због предвиђене кратке зимске сесије неће моћи узети у претрес цео

пројекат закона о адвокатима, одбор је спремио из израђенога пројекта најпотребније измене и допуне, за које је решио, да их свакојако одмах поднесе г. Министру Правде, а у које је, према решењу друштвенога скупа, ушла и начелна одредба о пензионном фонду. Ово су те

Измене и допуне у закону о правозаступницима.

§. 3. а. допуњује се:

„Правозаступнички практикант може после двогодишње праксе заступати пред судовима и властима правозаступника, код кога ради.

Он мора имати за то пуномоћство“.

§. 4. а. замењује се овако:

„Пензионари не могу бити јавни правозаступници.

Они који су то право стекли по досадањем закону, могу остати правозаступници, ако се одрекну пензије“.

§. 6. замењује се овако:

„Осим правозаступника не може нико за другога вршити ни усмено ни писмено правозаступничке послове пред државним судовима и властима.

Од овога се изузимају отац за своју децу, синови за своје родитеље, муж за жену, старатељ за пунице, задругари и ортаци за своје задругаре и ортаке.

Ако би ко осим ових лица поднео суду или власти какво писмено, које правозаступник није написао и својим потписом снабдео, судови и власти неће примити у поступак“.

§. 21. додаје се на крају:

„И 100 динара основног улога за правозаступнички пензионни фонд“.

§. 39. б. (нов)

„Правозаступник не сме имати филијалне канцеларије, нити се удружити са лицем, које није правозаступник“.

§. 40. замењује се овако :

„Правозаступник може уговорити са својим властодавцем награду за заступање.

Овакав уговор или изјава (обећање) мора бити написмено.

Где уговора нема или кад правозаступник ради као судом постављени заступник, вреди наређења §. 50. овог закона“.

§. 50. замењује се овако :

„Кад правозаступник није уговорио са властодавцем награду, или кад ради као судом одређени заступник, прописују се за правозаступнички рад ове таксе у динарском течају“.

Остаје текст пројекта у „Браничу“ I. стр. 625—627. са неким малим изменама.

§. 51. замењује се овако ;

„Правозаступник има за своју награду и трошкове првенствену закону залогу на предмет спора, а ручну залогу на све исправе и акта истога спора“.

§. 52. замењује се овако :

„Кад би се спор између властодавца и правозаступника породило о величини награде и других трошкова, а не би о томе било уговора, решава првостепени суд, без призрења на количину тражбе, а по прописима овог закона.

При решавању овог спора, суд ће обратити своју пажњу више на стварну заслугу у положеном труду и употребљеном правном знању, него на вредност самога спора, придржавајући се §. 50. овог закона.

У спору између правозаступника и властодавца о награди, имају концепти свију судовима и властима предатих акта, пунодоказну, а остали концепти имају полудоказну силу.

Обе стране имају права на жалбу Касациономе Суду за 15 дана“.

§. 52. а. (нов)

„Право правозаступника на награду застарева за пет година од дана свршенога посла или престанка пуномоћства“.

Нов одељак, који долази после одељка „о награди и трошковима правозаступника“, — а после §-а 52. а. и који гласи :

О правозаступничком пензионом фонду.

§. 52. б. (нов)

„Сви правозаступници у Србији састављају фонд за случај болести или изнемоглости својих чланова, као и за обезбеђење њихових породица за случај смрти.

Тим фондом управља нарочити фондовни одбор по правилима, која морају бити надлежном влашћу одобрена и која ће се поднети Министру Правде, који средством свога комесара врши надзор над пензионим фондом.

Фондовни одбор саставља се из чланова управног одбора и чланова изабраних годишњим скупом удружења

Над радом фондовног одбора води контролу надзорни одбор.

Улоге, које поједини чланови фонда не би на време полагали, и чланарину за удружење, наплаћиваће извршна власт по писменом захтеву фондовног одбора есекутивним путем.

Правозаступника, који дугује ул ге фонду за више од 6 месеци, Министар Правде на писмену представку управног одбора удружења удалиће привремено од дужности, док дужне улоге не измири.

Потпора, коју примају болесни или изнемогли чланови фонда, као и пензија, коју ужива породица њихова, не могу се забранити или узети у извршење за друге повериоце, осим за државне дажбине“.

§. 53. додаје се као III. алинеја:

„О дужностима правозаступника према своме реду, у колико они не одговарају по овом закону, као и о њиховом владању ван свога службенога рада, води старање и правозаступничко удружење, освојано на правилима надлежном влашћу одобреним.

Сваки правосаступник биће члан правозаступничког удружења и имаће сва права и дужности, која су утврђена основним правилима тога удружења“.

§. 67. а. (нов)

„Кад умре правозаступник, одредиће му правозаступничко удружење заменика, коме је дужност, да се стара о текућим парницама и пословима, док дотични властодавци не нареду потребно.

Смрт правозаступника објавиће Министар Правде у службеним новинама“.

Тако гласе измене и допуне у закону о правозаступницима.

Како је г. Министру Правде уз молбу за измене у закону требало поднети на увиђај и *правилник о пензионом фонду*, који је комисија израдила, то је управни одбор решио, да позове нарочити збор београдских адвоката, били они чланови удружења или не, те да се на томе збору члан по члан тога правилника претресе и тим начином што већи број колега упозна са пројектованом установом, не прејудуцирајући, разуме се, тиме одлучи друштвенога скупа, да се цео правилник поднесе удружењу на претрес, чим се добије његова начелна санкција у самоме закону.

На скупу 22. Новембра пре и после подне претресан је правилник, па је тај посао настављен и 23. На томе састанку било је неколицина адвоката, који нити су чланови удружења, нити су адвокати по професији, и који покушаваху, — јер су противни установи адвокатског пензионог фонда у опште па и самом удружењу, — да разлозима, који не могу издржати озбиљну критику или су сасвим субјективне природе, осујете рад и тежњу управног одбора. Ну, имајући императиван и одређен мандат од скупа, одбор је одбио све неоправдане разлоге те неколицине. Пошто су се удалили са скупа, одбор је претворио скуп у седницу, те је истог дана и на састанку 29. Новембра довршио претрес целога правилника. На истом састанку одбор је решио, да се одмах изашљу у Ниш г. Милан Ст. Марковић председник, г. Дим. Тадић благајник и г. Коста Шпартал члан управног одбора, да умоле г. Министра Правде да поднесе Народној Скупштини измене и допуне у закону о правозаступницима, као и да Њег. Величанству Краљу претставе исту молбу и умоле за највишу заштиту за ову тежњу адвокатског удружења.

Противници одборскога рада покушали су да преко новина изазову неповерење — у првоме реду — код наших другова, непридржавајући се у томе своме поступку ни истине, ни објективности. Одбор је овај испад одбио исправком у дотичним новинама¹⁾, а све другове у унутрашњости известио је преко друштвених повереника о развоју, току и стању целе ствари.

Пре него што је и стигла одборска окружница у поједина места, одбор је добио и усмене и писмене и брзојавне изјаве

¹⁾ „Вечерње Новости“, Бр. 329. од 28. XI. 1898.

потпуне сагласности са његовим радом и израз потпуног поверења.

* * *

На састанку одборском 24. Новембра изабран је, на место умрлог колеге Марка Лазића, г. Коста Тимотијевић адвокат у Смедереву, за друштвеног повереника за Смедерево и околину.

В Е С Н И К

Министар Финансија г. Стев. Д. Поповић поднео је оставку, која му је уважена, а г. Вукашин Петровић, министар на расп., постављен је Краљ. Указом од 26. Новемб. за Министра Финансија.

* * *

Судије грађанскога реда првост. београдског трговачког Суда. Према §. 6. устројства трговачког Суда извршен је 15. пр. мес. на скупу београдских трговаца, а под председништвом општинског председника, избор грађанских судија за трговачки суд за годину 1899. Краљ. Указом од 19. ист. а на предлог Министра Правде постављени су од изабраних

За редовне чланове: г.г. Захарије К. З. Поповић, Соломон Ј. Азријед, Коста Николић, Коста Д. Ризнић, Сретен Новаковић и Мића М. Петровић.

За заменике: г.г. Аврам С. Коен, Миша Полићевић, Миленко Стефановић, Сава Раденковић, Ђорђе Димитријевић и Милан Арсенијевић.

* * *

Постављање. Г. Андра Грујић, судија Касационога Суда у пенз., постављен је Указом од 27. пр. за начелника окр. пиротског.

* * *

Др. А. Ф. Бернер, чувени професор кривичног права на берлинском свеучилишту, прославио је 18. (30.) Новембра свој 80. рођен-дан. Ректор и Савет универзитетски поднели су му адресе, а стигле су му и безбројне честитке из свију крајева Немачке.

Нови адвокати. По испуњеним законским условима, а на основу §. 19. закона о правозаступницима, Г. Министар Правде поставио је за јавне правозаступнике

г. Чед. А. Костића, б. судског секретара, за варош Београд.

г. Љуб. У. Романовића, судију првост. суда у п., при шабачком првост. суду;

г. Боривоја А. Орешковића, б. секретара Апелац. Суда, за варош Београд;

г. Николу Каралића, судију Апелац. Суда у п., за варош Београд.

* * *

У војно-судској струци произведен је Краљ. Указом од 23. пр. мес. г. Љубомир А. Дабић, свршени правник париског университета, за војно-судског поручника.

* * *

† Коста Ивковић, судија Касационога Суда у п. умро је 26. пр. мес. у Београду после тешког боловања.

* * *

Престало право на правозаступништво г. Алекси Ђ. Поповићу, адвокату при ужичком првост. суду, услед оставке, која му је одмах уважена. Он је истога дана, када је поднео оставку, изабран за народног посланика за вар. Ужицу. — Г. Лука Перишић, правозаступник при шабачком првост. суду и Краљев посланик на Нар. Скупштини, постављен је за председника општине шабачке, и тиме му је престало право на адвокатуру.

БЕЛЕШКЕ

Атентат на адвоката. У канцеларију адвоката Д-ра Фр. Тота у Будимпешти, који је заступник угарских државних железница, дошао је 10. Новембра неки младић и избацио је један револверски метак на адвоката, кога је тешко ранио. Кад се нападач уверио, да је постигао свој смер, скочио је кроз прозор из канцеларије, која је у другом спрату, те је остао мртав на улици.

—◆◆—